

Research Paper

Impact of Targeted Subsidies Implementation on Poverty and Instability of Rural Household Economy in Iran (Case study: Villages of Neishabour County)

Majid Hamzahi¹, Aliakbar Anabestani^{2*}, Jafar Javan³

1- Ph.D. Candidate in Geography & Rural Planning, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

2- Professor in Department of Human Geography & Spatial Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

3- Professor in Department of Geography, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

Received: 2020/03/14

Revised: 2020/07/03

Accepted: 2020/07/08

Use your device to scan and read the article online

DOI:

10.30495/jzpm.2022.4284

Keywords:

Subsidy Targeting, Poverty, Rural Household Economics Instability, Iran.

Abstract

Implementing subsidies targeting policy in Iran is one of the measures aimed at reducing poverty, reducing the class gap between different deciles of society and especially improving economic indicators in rural areas. The present study aimed to evaluate the effects of subsidizing targeting on poverty and instability of rural households. This research is a fundamental exploratory and descriptive-analytical research. The required data were collected through both field and document methods. In this study, first, the research indices in two 6-year periods, before subsidizing targeting (2005-2010) and 6-year period after subsidizing targeting (2011-2016), were studied in all villages of the country and the average of each. The index was compared before and after the targeting of subsidies and then the results of this section were compared with those of field research in the sample studied. The statistical sample of this study consisted of 22 villages of Neyshabur villages were selected by systematic random sampling using Cochran formula. The results of this study show that the implementation of the targeted subsidy plan during 2011-2013, the rate of rural inflation was 37.2, 32.3 and 37 percent, respectively, which was even higher during this period than urban inflation. It has also led to changes in the composition of household expenditures, changes in the composition of household food expenditures and non-food household expenditures. But the implementation of the plan, because of the high rate of household benefit from the project, ultimately increased household income and also created a new source of income for rural households.

Citation: Hamzahi, M., Anabestani, A.A., Javan, J., Impact of Targeted Subsidies Implementation on Poverty and Instability of Rural Household Economy in Iran (Case study: Villages of Neishabour County): Journal of Regional Planning. 2022: 12 (45): 83-108.

***Corresponding Author:** Aliakbar Anabestani

Address: Professor in Department of Human Geography & Spatial Planning, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

Tell: 09155719016

Email: a_anabestani@sbu.ac.ir

Extended Abstract Introduction

After the implementation of the targeted subsidy plan, one of the strata concerned, the villagers, was announced. As far as the history of this research is concerned, wherever the government emphasizes the need to reduce the number of subsidy recipients, villagers, nomads, people covered by support institutions such as the Relief and Welfare Committee, pensioners and retirees have always been exempted from this rule. Over time, the effects of this plan became apparent at various levels of the rural economy. In September 2013, the Statistics Center of Iran reported that inflation in rural areas had surpassed urban inflation for the first time. 41.4% of rural inflation versus 39% of urban inflation is what some have called unprecedented in recent years, and some have compared it to inflation in 1952-56. Therefore, it is necessary to compare the goals of this great economic plan, which is to reduce poverty, with the results of its implementation. Based on this, the present study has been conducted in order to answer this question: What effect has the implementation of the targeted subsidy plan had on the distribution of poverty and the economy of rural households?

Methodology

In this study, in order to investigate the impact of the implementation of targeted subsidies law on poverty and instability of rural households, first the research indicators using data of household expenditure and income plan data during two periods of 6 years before targeted subsidies (2005-2009) and 6 years after Subsidy targeting (2011-2016) has been studied at the level of all villages in the country and the average of each index in the pre- and post-subsidy period has been compared and then the results obtained from this section have been compared with field research in the sample. The statistical population in the field survey of 22 villages is among the total villages with more than

20 households in Neishabour county and were randomly selected.

Result & Discussion

The findings of this study on the growth index of rural inflation and its predominance of urban inflation (increased inflation in the transportation sector, food, non-food costs, water and electricity and gas, agriculture and production), indicate that in the national dimension, The inflation rate curve has become steep after the targeted subsidies and has been completely to the detriment of the villagers. Regarding the index of change in the composition of household expenses, the results of this study indicate a significant change in the rural household economy after the targeted implementation of subsidies. Thus, the non-food expenditures of rural households in the case study case, with a small difference compared to food expenditures, constitute a larger volume of annual household expenditures. Regarding the index of change in the composition of household food expenditures, although the food expenditures of rural households in the country constitute a larger volume of total household expenditures, the food basket of rural households has become simpler and less economical after the implementation of targeted subsidies law. In the case model section, the results show that the weight classification of food consumption in the household food expenditure portfolio is consistent with the findings of the whole country in the period after the targeted subsidies. The findings of this study in the Index of Non-Food Costs of the Household Index show that we have seen an increase in Kurdish spending in all non-food consumption groups. This is consistent with the findings of a case study.

The average income for the six-year period after targeted subsidies for a rural household has increased by 63.14 percent. Targeting subsidies across the country. Regarding the household interest rate index of the project, the results show that, first of all, the total number of rural subsidized

people has decreased from 22 million in 2009 to 19 million in 2016, which is due to the decrease in population in rural areas. Secondly, in total, during the seven years of cash subsidy deposit, 25% of the total amount of subsidy deposit has been the share of rural households. Regarding the index of creating a new source of income in rural households, in 2011, about 29% of the income of a rural household was provided through cash subsidies. This effect has become less and less in the following years, until finally in 2016, about 11% of the household income was cash subsidies. Also, on average, in the 5-year period before the targeted subsidies, about 16 percent of a rural household's income was provided through targeted subsidies. However, the results of a case study show that cash subsidies account for about 6.1% of their annual income.

Conclusion

Based on the above and in response to the research question (What effect has the implementation of the targeted subsidy plan had on the distribution of poverty and the economy of rural households?), It has been concluded that after the targeted implementation of subsidies for 4

indicators in the macro dimension of rural villages. And in the case of a case in point, the situation has worsened, but in the case of two indicators, we have seen an improvement. Also, the results of a survey on an index indicate that the results do not match in the national dimension and the case study. Finally, it should be noted that the distribution of subsidies in cash and in the same way for all villages does not meet the basic objectives of the plan. Therefore, even if there is an insistence on the distribution of subsidies in cash, it is suggested that the government increase subsidies for low-income and high-income deciles. Paying public subsidies and then investing in manufacturing sectors can stimulate production and improve the employment rate. In the field of research, due to the spread of poverty and inequality in rural areas, it is suggested that the issue of poverty and its effects and its causes and consequences be once again considered by researchers in rural studies.

مقاله پژوهشی

تأثیر اجرای هدفمندی یارانه‌ها بر فقر و ناپایداری اقتصاد خانوار روستایی در ایران
(مطالعه موردی: روستاهای شهرستان نیشابور)مجید حمزه‌ئی^۱، علی‌اکبر عنابستانی^{۲*}، جعفر جوان^۳

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

۲- استاد گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳- استادگروه جغرافیا، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

چکیده

اجرای سیاست هدفمندسازی یارانه‌ها در ایران از جمله اقداماتی است که با هدف کاهش فقر، کاهش فاصله طبقاتی بین دهک‌های گوناگون جامعه و بویژه ارتقای شاخص‌های اقتصادی در مناطق روستایی انجام شده است. پژوهش پیش رو با هدف ارزیابی آثار هدفمندسازی یارانه‌ها بر فقر و ناپایداری اقتصاد خانوارهای روستاهایی انجام گرفته است. این پژوهش از نوع بنیادی اکتشافی و روش انجام پژوهش توصیفی تحلیلی است. داده‌های موردنیاز از دو راه میدانی و اسنادی جمع‌آوری شده‌اند. در این پژوهش، ابتدا شاخص‌های پژوهش طی دو دوره ۶ ساله پیش از هدفمندی یارانه‌ها (۱۳۸۹-۱۳۸۴) و دوره ۶ ساله پس از هدفمندی یارانه‌ها (۱۳۹۵-۱۳۹۰) در سطح تمام روستاهای کشور موردبررسی قرار گرفته و میانگین هر شاخص در دوره پیش و پس از هدفمندی یارانه‌ها مقایسه شده و سپس نتایج به دست آمده از این بخش، با بررسی‌های حاصل از پژوهش میدانی در نمونه مورد مطالعه مقایسه شده است. نمونه آماری این پژوهش شامل ۲۲ روستا از روستاهای شهرستان نیشابور، با استفاده از فرمول کوکران به‌عنوان نمونه به روش تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند. نتایج این پژوهش نشان داد که اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها، در طی سال‌های ۹۰، ۹۱ و ۹۲ نرخ تورم روستایی به ترتیب ۳۷،۲، ۳۲،۳ و ۳۷ درصد بوده که در طی این دوره حتی بالاتر از تورم شهری بوده است. همچنین، این طرح باعث تغییر در ترکیب هزینه‌های خانوار، تغییر در ترکیب هزینه‌های خوراکی خانوار و هزینه‌های غیرخوراکی خانوار شده است. اما اجرای این طرح به دلیل نرخ بالای بهره‌مندی خانوار از طرح در نهایت باعث افزایش درآمد خانوار شده و نیز باعث ایجاد منبع درآمدی جدید برای خانوار روستایی شده است.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۲۴

تاریخ داوری: ۱۳۹۹/۰۴/۱۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۱۸

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

DOI:

10.30495/jzpm.2022.4284

واژه‌های کلیدی:

هدفمندی یارانه‌ها، فقر، ناپایداری اقتصاد خانوار روستایی، ایران.

* نویسنده مسئول: علی‌اکبر عنابستانی

نشانی: استاد گروه جغرافیای انسانی و آمایش، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

تلفن: ۰۹۱۵۵۷۱۹۰۱۶

پست الکترونیکی: a_anabestani@sbu.ac.ir

مقدمه

است که از این مقدار، ۱۵۷۲۸۹ نفر (۳۴٫۸ درصد) و ۵۰۰۶۴ خانوار ساکن نواحی روستایی هستند. این در حالی است که جمعیت روستایی استان خراسان رضوی نیز ۵۱۵۹۱۹ خانوار و ۱۷۳۰۴۶۷ نفر جمعیت می‌باشد که این مقدار، ۲۷ درصد جمعیت کل استان را شامل می‌شود. لذا به علت بالا بودن نسبت جمعیت روستایی نتایج حاصل از اثرات اجرای هدفمندی یارانه‌ها بر فقر و نابرابری در نواحی روستایی دارای روایی بیش‌تری است.

تا پیش از اجرای قانون هدفمندسازی یارانه‌ها، در جوامع روستایی بخش اعظم یارانه دریافتی از نوع یارانه‌های تولیدی (برای مثال کود شیمیایی) بود، و عملاً خانوارهای کم زمین یا فاقد زمین و غیر کشاورز روستایی از آن کمتر منتفع می‌شدند و این در حالی است که خوش‌نشینان و اقشار غیر کشاورز جامعه روستایی، بیش‌تر از سایرین در معرض مهاجرت به شهرها قرار دارند (Ziaei, 2002: 73)، اما پس از هدفمندی یارانه‌ها یکی از اقشار مورد توجه، جوامع روستایی اعلام شد. به‌نحوی که تا تاریخ نگارش این پژوهش هر جا که دولت بر لزوم کاهش تعداد یارانه بگیران تأکید کرده است، روستاییان، عشایر، افراد تحت پوشش نهادهای حمایتی مانند کمیته امداد و بهزیستی، مستمری‌بگیران و بازنشستگان، همواره از این قاعده مستثنی شده‌اند (Khane Mellat News Agency, 2019). با گذشت زمان، اثرات این طرح در سطوح گوناگون اقتصاد روستایی آشکار شد. به‌گونه‌ای که در شهریور ۱۳۹۲، مرکز آمار ایران گزارش داد که نرخ تورم برای نخستین بار در مناطق روستایی از تورم شهری سبقت گرفته است. تورم ۴۱/۴ درصدی روستایی در برابر تورم ۳۹ درصدی شهری، همان اتفاقی است که برخی آن را در سال‌های اخیر بی‌سابقه دانسته و برخی هم این اتفاق را با تورم سال‌های ۵۲ تا ۵۶ مقایسه می‌کنند. بنابراین، لازم است اهداف این طرح بزرگ اقتصادی که همانا کاهش فقر است، با نتایج اجرای آن مقایسه شود. بر این اساس، این پژوهش در راستای پاسخگویی به این پرسش انجام گرفته است: اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها چه تأثیری بر توزیع فقر و اقتصاد خانوارهای روستایی داشته است؟

ادبیات نظری پژوهش

در اواسط دهه ۱۹۸۰ میلادی، انتقاد از الگوی نیازهای اساسی (که باعث افزایش هزینه‌ها بر اثر کاهش رشد و ناپایداری اقتصادی و سیاسی ناشی از آن، شده بود) در بیش‌تر کشورهای درحال توسعه سبب شد تا تساوی حقوق با تردید مواجه شده و گرایش الگوهای توسعه به‌سوی راهبرد رشد محور و طرح الگوی تعدیل ساختار تغییر کند (Moran, 1996: 217). باید توجه داشت که برنامه‌های تعدیل پس از بی‌تعدالی‌های داخلی و خارجی که بیش‌تر نتیجه سیاست‌های اقتصادی نامناسب است، صورت

حذف یارانه‌ها و واقعی شدن قیمت کالاهای یارانه‌ای، آرزوی دیرینه اقتصاددانان بازار آزاد بوده است. همواره از این مهم به‌عنوان یکی از بنیان‌های اصلاحات اقتصادی که همراه با آزادسازی‌ها و افزایش فضای رقابتی می‌تواند اقتصاد را در مسیر رشد و پیشرفت قرار دهند، یادشده است (Dorwar & Chirwa, 2013: 152). در همین راستا لایحه هدفمندسازی یارانه‌ها در ایران نیز قسمتی از «طرح تحول اقتصادی» بود که دولت نهم آن را مطرح کرد. در مجموع طرح هدفمندسازی یارانه‌ها برای رسیدن به اهداف (۱) تحقق بخشی به عدالت و کاهش نابرابری بین دهک‌های درآمدی (۲) اختصاص بهینه منابع و اصلاح ساختار اقتصادی برای تحقق بخشی به اهداف سند چشم‌انداز کشور و اجرای سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی و (۳) مدیریت کردن مصرف برای جلوگیری از اسراف منابع، تصویب گردید (Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 6 December 2009). هدفمندسازی بر این فرض استوار است که بخشی از جامعه برای دریافت کمک‌های انتقالی در اولویت بیش‌تری هستند و از آنجا که منابع محدود است، باید در توزیع این کمک‌ها، اولویت رعایت شود. منظور از هدفمندسازی، تعیین کسانی است که واجد شرایط دریافت کمک‌های انتقالی هستند، به‌نحوی که رفاه حاصل از پرداخت‌های انتقالی در اختیار فقرا قرار گیرد. بنابراین، انتخاب و تعیین افراد واجد شرایط و گروه‌های هدف، شرط لازم هدفمندسازی است. هم‌چنین، منظور از جامعه هدف، افراد و خانوارها یا گروه‌هایی هستند که در چارچوب طرح هدفمندسازی یارانه‌ها مورد حمایت قرار می‌گیرند. هدفمند نبودن پرداخت‌ها، از جمله مشکلات سیستم‌های سنتی پرداخت یارانه‌ها بوده است، زیرا بخش اعظم یارانه‌ها عاید اقشار پردرآمد و دهک‌های بالای درآمدی شده و گروه‌های کم‌درآمد همچنان محروم باقی می‌مانند (Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 2017). فقدان نظام هدفمند حمایتی و یارانه‌ای باعث می‌شود که شکاف بین سطح کیفی زندگی و معیشت روستایی، زمینه افزایش فقر در جوامع روستایی شود. لذا این مطالعه به این دلیل صورت گرفته است که مقدار انطباق نتیجه اجرای این طرح را با اهداف اولیه آن مقایسه و مورد بررسی قرار دهد. هم‌چنین، در این پژوهش نواحی روستایی شهرستان نیشابور به‌عنوان محدوده مورد مطالعه انتخاب شده است. این انتخاب به این دلیل است که نسبت جمعیت روستایی در این شهرستان جزو بالاترین نسبت‌ها بین شهرستان‌های استان خراسان رضوی است. بر اساس داده‌های سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیت کل شهرستان نیشابور معادل ۴۵۱۷۸۰ نفر اعلام شده

27). اما پس از جنگ و در دوران اجرای سیاست‌های تعدیل ساختاری در ایران، دونقطه عطف در سال‌های ۱۳۷۴ و ۱۳۸۴ مشاهده شد (Momeni, 2007: 19) که هرکدام از این دو مقطع، پایان‌بخش دوره متمایز جنبش بازاری کردن جامعه بود. در دوره نخست که در سال ۱۳۷۴ به پایان رسید، نخستین برنامه توسعه اقتصادی پس از جنگ با رویکردی بازارگرایانه اجرا شد. در دومین برنامه توسعه نیز راهبرد بازارگرایانه به سرعت به تعلیق درآمد (Maljou, 2007: 32); از این رو، پس از اجرای برنامه‌های اول و دوم توسعه، یکی از بارزترین نمادهای برنامه سوم، جهت‌گیری آن در قالب برنامه‌های تعدیل ساختاری و آزادسازی بود (Dadgar, 1999: 56). در برنامه سوم توسعه کشور، روند خصوصی‌سازی بسیار سریع‌تر، گسترده‌تر و فراگیرتر از حد انتظار پیش‌بینی شده بود (Behkish, 2005: 124). به موازات این امر، بخش‌های گوناگون اقتصادی نیز در ابعاد وسیعی از یارانه استفاده می‌کرد. جدول زیر گویای مقدار یارانه پرداختی در دوران ۵ ساله پیش از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها را نشان می‌دهد.

می‌گیرند. این برنامه‌ها گذشته از اثرگذاری بر متغیرهای کلان اقتصادی، در چهارچوب هدف‌های کلی رفع بی‌تعدالی‌های داخلی و خارجی و ایجاد زمینه‌های لازم برای رشد اقتصادی در کوتاه‌مدت و میان‌مدت، بر توزیع درآمد و فقر تأثیرگذارند (Parvin & Zeidi, 2001: 114). ایران هم مانند بسیاری از کشورهایی که با رشد کم روبرو هستند، در دوره‌ای برنامه‌های تعدیل ساختاری را در اولویت سیاست‌های اقتصادی خود قرار داد. از این رو، سال‌های پس از انقلاب را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: نخستین دوره، سال‌های هیجان تب انقلابی است که در آن اتوپیای اسلامی جست‌وجو می‌شد. این دوره با انقلاب ۱۳۵۷ آغاز شد و زمانی پایان یافت که فشار ناکارآمدی‌های سیاست‌های اقتصادی پوپولیستی دولت‌گرا و هزینه‌های مالی جنگ با عراق، زیر تحریم اقتصادی بین‌المللی و افت شدید در بازار جهانی نفت، اقتصاد ایران را به وضعی وخیم رساند. تا آنجا که در سال ۱۳۶۷ پروژه انقلابی منسوخ شد. در پی این امر جست‌وجو در پی اتوپیای اسلامی و ادعای استقرار حاکمیت مستضعفان به تدریج از بین رفت. در این زمان قطعنامه آتش‌بس سازمان ملل پذیرفته شد و درگیری‌ها با عراق پایان یافت (Behdad & Nomani, 1999:)

جدول ۱- حجم یارانه‌های پرداختی پیش از قانون هدفمندی یارانه‌ها (مبالغ به میلیارد ریال)

(Source: Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 2009)

		سال					
		۱۳۸۹	۱۳۸۸	۱۳۸۷	۱۳۸۶	۱۳۸۵	۱۳۸۴
کشاورزی	مبلغ	۸۲۲۱۰	۱۰۳۸۶۶	۶۴۸۰۳	۸۹۴۶۱	۷۷۴۵۷	۶۲۱۴۲
	درصد	۷/۰۲	۱۰/۵۴	۸/۱۹	۱۲/۰۹	۱۳/۲۸	۱۵/۰۹
تولیدی	مبلغ	۵۷۶۱۷	۵۱۱۴۴	۳۲۲۰۴	۶۷۳۳۶	۳۵۹۸۷	۲۱۰۸۵
	درصد	۴/۹۲	۵/۱۹	۴/۰۷	۹/۱	۶/۱۷	۵/۱۲
مصرفی	مبلغ	۲۶۹۵۸۳	۲۰۲۵۰۸	۱۹۳۷۷۵	۱۳۳۴۱۵	۱۳۱۲۳۳	۱۰۱۳۰۶
	درصد	۲۳/۰۲	۲۰/۵۵	۲۴/۴۹	۱۸/۰۳	۲۲/۵	۲۴/۶
خدماتی	مبلغ	۷۶۱۶۷۲	۶۲۷۹۲۴	۵۰۰۴۶۱	۴۴۹۷۴۸	۳۳۸۵۸۱	۲۲۷۲۷۸
	درصد	۶۵/۰۴	۶۳/۷۲	۶۳/۲۵	۶۰/۷۸	۵۸/۰۵	۵۵/۱۹
کل یارانه‌های پرداختی		۱,۱۷۱,۰۸۲	۹۸۵۴۴۲	۷۹۱۲۴۲	۷۳۹۹۶۰	۵۸۳۲۵۸	۴۱۱۸۱۱
نسبت کل یارانه‌ها به بودجه کل کشور (درصد)		۳۲	۳۴	۳۴	۳۹	۳۷	۲۶
نسبت کل یارانه‌ها به بودجه عمرانی (درصد)		۳۰۶	۳۷۰	۳۲۸	۴۳۵	۳۱۷	۳۹۳

صیانت خواهد شد، بهره‌وری در تولید بالا می‌رود، وابستگی دولت به ارز نفتی کاهش پیدا می‌کند و فقر ریشه‌کن خواهد شد» (Shargh News Paper, 17 January 2017).

در مجموع، دو دسته عامل، فرآیند توسعه اقتصادی خانوار را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد. یک دسته عوامل بیرونی است؛ به این معنی که هر چه شرایط اقتصاد کلان جامعه در وضعیت بهتری قرار داشته باشد، زمینه برای رشد و توسعه اقتصاد خانواده نیز به مراتب به حد بیش‌تری فراهم است. این عوامل از این‌جهت به عوامل بیرونی معروف‌اند که از حوزه تصمیمات خانوار خارج هستند. دسته دوم، به عوامل درونی یا عواملی که در حیطه تصمیمات خانوارها قرار دارند، نامیده می‌شود (Holton, 2012: 32). طرح هدفمندی یارانه‌ها و توزیع یارانه نقدی به تمام افراد خانوار، نمونه‌ای از عوامل بیرونی بود که تأثیراتی مهم بر اقتصاد خانوار روستایی گذاشت. از سوی دیگر فقر مهم‌ترین جلوه‌های تأثیرگذاری خود را در اقتصاد خانوار روستایی نمایش می‌دهد. موضوع هدفمندی یارانه‌ها و اثرات آن بر نظام اقتصادی و اجتماعی سکونتگاه‌های روستایی، تاکنون از جنبه‌های گوناگونی در سطح جهان و ایران مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است. لذا، در ادامه بخشی از پژوهش‌های مرتبط با موضوع این پژوهش، به‌طور خلاصه در دو بخش پژوهش‌های داخلی و پژوهش‌های خارجی بیان می‌شود.

همسو با اقتصاددانان مکتب تعدیل ساختار، متخصصان توسعه روستایی دارای گرایشات رشد و تعدیل ساختاری نیز در پی آن هستند تا با پی‌ریزی سیاست‌های مناسب، باعث شوند روستاها در مسیر توسعه سرعت قابل قبولی داشته باشند (Breisinger et al., 2012). در مقیاس کوچک، سیاست‌گذاران خانواده که عمدتاً حقوق‌بگیران خانواده‌اند نیز همواره در پی آن هستند تا در طی زمان یک درآمد پایدار و فزاینده داشته باشند. برخی حتی بر این باورند که برنامه‌های تعدیل ساختاری (و قطع یارانه‌ها یا هدفمند کردن یارانه‌ها که جزئی از آن بشمار می‌رود)، اصولاً به‌عنوان برنامه‌های ضد فقر بشمار می‌روند. زیرا سیاست‌های اساسی در برنامه‌های ضد فقر مبتنی بر توانمند کردن فقیران برای درآمدهای بالاتر است (Li, 2014; 32). در ایران نیز دولت نهم با چرخشی آشکار از سیاست‌های اقتصاد اسلامی، در یک برنامه مدون سیاست‌های تعدیل ساختاری را به اجرا گذاشت. در ماده ۷ قانون هدفمندی یارانه‌ها به‌صراحت ذکر شده است «دولت مجاز به پرداخت حداکثر تا پنجاه درصد (۵۰٪) خالص وجوه حاصل از اجرای قانون برای یارانه نقدی و غیرنقدی به خانوارها» (Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 6 December 2009) می‌باشد و رئیس‌جمهور وقت به‌عنوان مجری اصلی طرح هدفمندی یارانه‌ها گفت: «اگر این طرح هدفمندی یارانه‌ها اجرا شود، ثروت عادلانه توزیع می‌شود، از سرمایه ملی

جدول ۲- پژوهش‌های مرتبط تأثیر موضوع هدفمندی یارانه‌ها بر فقر در نواحی روستایی

پژوهشگران	نتایج پژوهش
Jalalian & Pashazadeh, 2015	بر اساس نتایج این پژوهش، پرداخت یارانه نقدی سبب افزایش تمایل به گسترش بعد خانوار در جهت دریافت مبلغ بیش‌تر، افزایش رضایت از پرداخت نقدی یارانه، افزایش پس‌انداز، افزایش اعتماد به نفس، تغییر در الگوی مصرف از کالاهای اساسی به غیر اساسی، مدیریت مصرف، کاهش تمایل به کار، افزایش سطح توقع خانواده‌ها در خرید و قدرت انتخاب شده است.
Ghasemi et al., 2014	نتایج پژوهش نشان می‌دهد در تحلیل عاملی از ترکیب ۲۹ متغیر الیه، ۹ عامل شناسایی شده‌اند که ۷۲/۶۷ درصد از واریانس آثار هدفمندی یارانه‌ها را تفسیر می‌کنند. از میان ۹ عامل شناسایی شده، نخستین و مهم‌ترین عامل «اثرات اقتصادی» است که حدود ۵۰ درصد از کل عامل‌ها را تبیین می‌کند.
Tashkini, 2015	نتایج نشان می‌دهد بخش کشاورزی با وجود داشتن سهم ۲۰ و ۱۲ درصدی از تولید و اشتغال کشور، سهم ۳/۸ درصدی از مصرف کل انرژی طی دوره ۱۳۸۰-۱۳۸۸ داشته است. هم‌چنین، سهم بخش کشاورزی از یارانه حامل‌های انرژی طی دوره ۱۳۸۸-۱۳۸۶ به ترتیب ۷/۶، ۸/۳ و ۷/۷ درصد بوده است که بیش‌ترین یارانه جذب شده آن در سال ۱۳۸۸ به نفت گاز و برق با سهم‌های ۵۴/۷ و ۴۴ درصد مربوط است.
Sojasi Qeydari, 2016	یافته‌ها با آزمون ویلکاکسون نشان می‌دهد از میان ۴۷ گویه مورد مطالعه، سطح معناداری ۲۱ گویه از آلفا ۰/۰۵ پایین‌تر بوده است که نشان‌دهنده تفاوت ایجاد شده توسط دریافت یارانه‌های نقدی در مقایسه با پیش از دریافت یارانه در کیفیت زندگی خانوارهای روستایی است.

نتایج نشان می‌دهد تباینات محیطی و توزیع نامتوازن منابع اقتصادی، هم بر اشخاص متوسط سرمایه و هم بر متوسط درآمد تأثیر داشته و موجب اختلاف طبقاتی دو ناحیه شده است. از نظر تغییر الگوی مصرف نیز میان مقادیر مصرف طبقات کم درآمد نواحی، تفاوت معنادار و در طبقات مرفه بدون معناداری آماری بوده است. در مجموع می‌توان گفت پرداخت یارانه‌ها در تعدیل شکاف طبقاتی هر دو ناحیه تأثیر داشته و مقدار آن در کلات بیش از بینالود بوده است	Ali Madadi et al., 2016
بر اساس نتایج این پژوهش امکان کاهش مصرف انرژی و صرفه جویی وجود ندارد؛ زیرا باوجود بافت های فرسوده مساکن روستایی (از منظر هدر رفت انرژی) و سیستم ناکارآمد کشاورزی در کوتاه‌مدت، امکان اصلاح ساختار تولید، کاهش و تغییر سبک مصرف وجود نخواهد داشت، هم‌چنین، یارانه‌ها نقدی موجب مصرف گراشدن روستاییان در وضعیت فعلی شده است	Mohammadi Yeganeh et al., 2017
پرداخت یارانه مستقیم در نواحی روستایی شهرستان خوشاب دارای اثرات مثبت مانند تقویت درآمد خانوار روستایی، رضایت و ماندگاری در نواحی روستایی و اثرات منفی مانند افزایش تورم و افزایش قیمت کالاها و خدمات شده است. هم‌چنین، اینکه، نحوه مصرف یارانه‌ها از سوی روستائینی که غالباً در زمینه امور روزمره است،	Riahi & Sultanabadi, 2019
نتایج این بررسی نشان می‌دهد که کیفیت شاخص‌های اقتصادی در روستاهای مطالعه‌شده با گذشت نزدیک به یک دهه از اجرای این سیاست تحول چشمگیری پیدا نکرده‌اند. شاخص کل پایداری اقتصادی در روستاهای دهستان سردابه مقدار بسیار اندکی رشد یافته است و بین متغیر اصلی پایداری اقتصادی در روستاهای مطالعه‌شده و اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها ارتباط معنی‌داری وجود ندارد.	Yari Hesar et al., 2017
محققان مذکور با استفاده از یک روش مدل سازی تجربی برای ارزیابی درآمد و اثرات رفاهی یارانه‌ها در یک مجموعه ناهمگن از خانوارهای روستایی استفاده کرده‌اند. نتایج نشان می‌دهد نتایج این سیاست برای تمام خانواده‌های منتخب مثبت است. با شرط اینکه ساختار بازار ورودی رقابتی باشد، حتی این نتایج دو برابر می‌شود. اگرچه یارانه‌ها در نهایت به خانواده‌های فقیر برای کاهش اثرات هزینه‌های سنگین کمک می‌کند، اما بخش بزرگی از آن در جریان نقل و انتقالات بازار، توسط تولیدکنندگان بزرگ که عموماً شرایط لازم برای نقدینگی موجود در بازار را دارند، دوباره جذب می‌شود.	Bali et al., 2005
نتایج این بررسی بیانگر آن است که با توجه به استفاده گسترده از نفت سفید و گاز مایع در خانواده‌های هند و الزام دولت هند به کاهش یارانه‌های تزریقی به این بخش بمنظور بخشی از برنامه بازسازی انرژی، کاهش یارانه‌های گاز مایع تأثیر مستقیمی بر خانواده‌های فقیر دارد. اگرچه یارانه نفت سفید وسیله ای ناکارآمد برای پرداخت یارانه به فقر است، اما کاهش آن باید توسط سایر سیاست‌هایی که تأثیرات منفی را محدود می‌کند، پشتیبانی شود.	Gangopadhyay et al., 2005

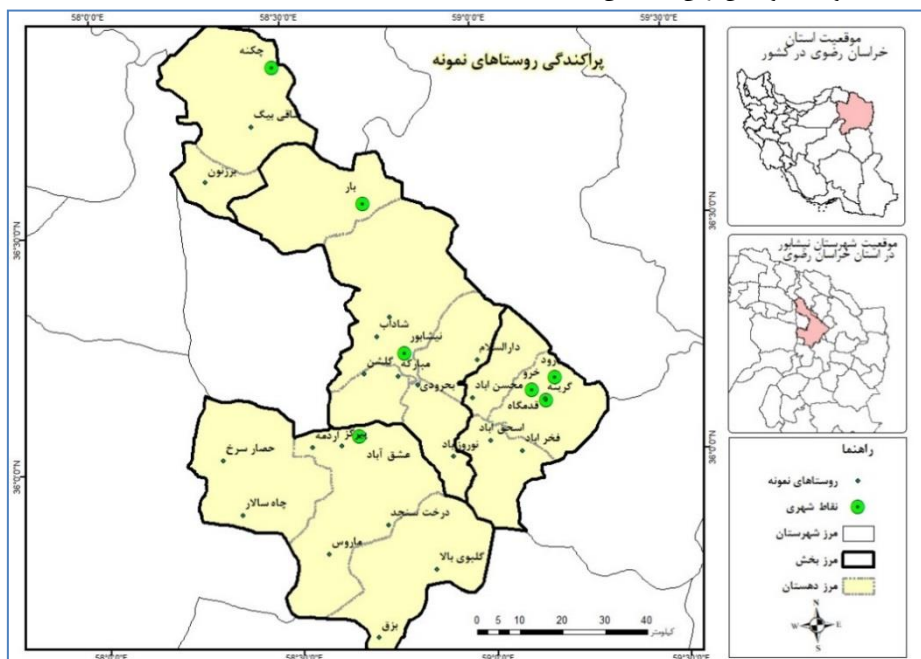
روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش جهت بررسی تأثیرگذاری اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها بر فقر و ناپایداری اقتصاد خانوارهای روستایی، ابتدا شاخص‌های پژوهش با استفاده از داده‌های طرح هزینه و درآمد خانوار طی دو دوره ۶ ساله پیش از هدفمندی یارانه‌ها (۱۳۸۹-۱۳۸۴) و دوره ۶ ساله پس از هدفمندی یارانه‌ها (۱۳۹۵-۱۳۹۰) در سطح تمام روستاهای کشور مورد بررسی قرار گرفته و میانگین هر شاخص در دوره پیش و پس از هدفمندی یارانه‌ها مقایسه شده و سپس نتایج بدست‌آمده از این بخش، با بررسی‌های حاصل از پژوهش میدانی در نمونه مورد مطالعه مقایسه شده است. در نمونه‌ای که از جامعه روستایی نیشابور انتخاب شده است، همین شاخص‌ها مورد بررسی قرار گرفت. گفتنی است به علت پراکندگی و حجم بالای جمعیت روستاهای بالای ۲۰ خانوار، تعداد ۲۲ روستا با استفاده از فرمول کوکران برای نمونه به روش تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند. گفتنی است در انتخاب روستاها سعی بر آن بوده است که از تمامی بخش‌ها و دهستان‌های نیشابور، در

تفاوت و برجستگی این پژوهش از سایر پژوهش‌ها، به‌ویژه پژوهش‌های داخلی در این است که در مطالعات قبلی، اولاً به مقایسه نتایج پژوهش در پیش و بعد از اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها اشاره‌ای نشده است. درحالی‌که در این پژوهش، با استفاده از شاخص‌های گوناگون، نتایج تجزیه‌وتحلیل در پیش و بعد از اجرای این قانون، با یکدیگر مقایسه شده است. هم‌چنین، در پژوهش‌های دیگر نتایج بررسی شاخص‌ها در سطح کلان روستاهای کشور با نمونه موردبررسی مقایسه نشده است. درحالی‌که در این پژوهش، نتایج بررسی در شاخص‌های پژوهش در کل روستاهای کشور با نمونه مورد مطالعه مقایسه شده است. لازم به ذکر است در بعد فضایی نیز تاکنون پژوهش جامعی که در مورد آثار اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها در کل روستاهای شهرستان نیشابور باشد، تاکنون انجام نشده است.

۷ پرسش‌نامه در ابتدا برای هر روستا در نظر گرفته شد. در غیر این صورت اگر تنها به وزن هر روستا از حجم نمونه اتکا شود روستاهای کم جمعیت از رده خارج می‌شوند. در نهایت باقیمانده پرسش‌نامه‌ها (۶۷ پرسش‌نامه) بر اساس وزن هر روستا از کل جمعیت توزیع شد. شایان ذکر است ابزار سنجش و تحلیل داده‌ها نیز نرم افزار Exell 2015 و SPSS 25 بوده است.

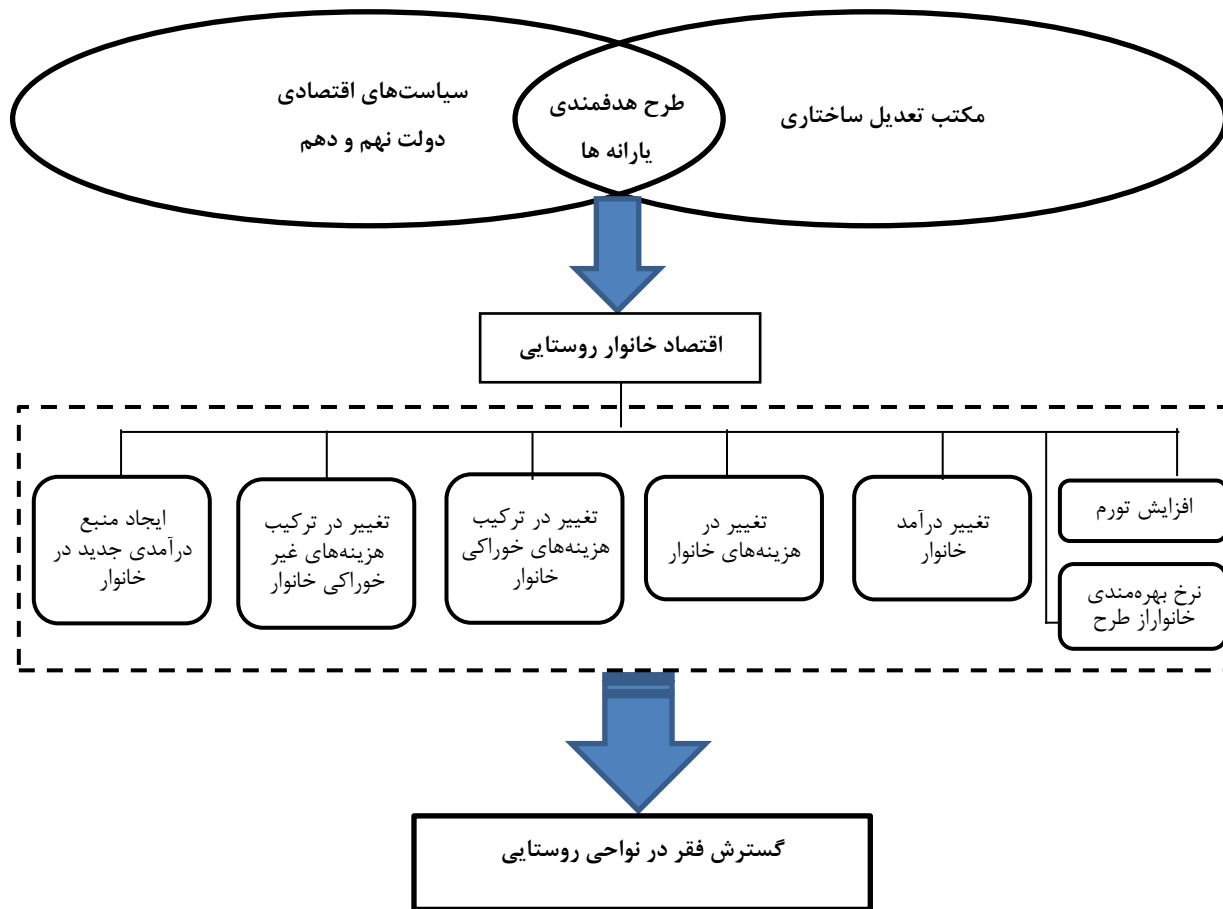
روستاهای نمونه گنجانده شود تا عامل پراکندگی نیز در انتخاب روستا رعایت گردد. همچنین، از مقدار کل خانوارهای روستاهای نمونه (۸۰۳۶ خانوار) به روش کوکران نمونه‌گیری و با توجه به ضریب p و q برابر $0/5$ و d برابر $0/065$ حجم نمونه ۲۲۱ نفر (سرپرست خانوار) برآورد شده است. بر این اساس ابتدا کل روستاها در قالب شش گروه طبقه‌بندی شده است. به علت اختلاف جمعیتی زیاد بین کمترین مقدار جمعیت روستاها و بیش‌ترین مقدار آن، تعداد

شکل ۱- پراکندگی روستاهای نمونه

شاخص در طی دوره پیش و بعد از هدفمندی یارانه‌ها استفاده شده است. همچنین، برای ورود، دسته‌بندی و ساخت نمودارها، مقایسه میانگین و نمرات مرتبط به هر گروه و دهک از نمونه مورد مطالعه نیز از نرم‌افزار SPSS و Excel استفاده شده است. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین و فراوانی) و آمار استنباطی (آزمون تی تک نمونه‌ای و غیره) استفاده شده است.

بر این اساس در این پژوهش، تعداد ۳۲ گویه در قالب ۷ شاخص برای ارزیابی تغییرات فقر و ناپایداری اقتصاد خانوار روستایی در نواحی روستایی دسته‌بندی شده است که در جدول شماره ۱ به نمایش درآمده است. همچنین، در شکل ۲، مدل مفهومی پژوهش ارائه شده است. گفتنی است در این پژوهش برای مقایسه داده‌های قابل اعتماد و در دسترس در خصوص ابعاد فقر و نابرابری در نواحی روستایی کل کشور در طی دو دوره پیش و بعد از هدفمندی یارانه‌ها، از نرم‌افزار اکسل جهت مقایسه میانگین نمرات مربوط به هر سال نسبت به سال‌های دیگر و مقایسه نسبت‌های افزایش یا کاهش هر

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش

جدول ۳- شاخص‌های تأثیر اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها بر فقر روستایی

(Source: Smith, 1977: 23; UNDP, 2003; Hedaia et.al, 2016; Ali Madadi et al., 2016; Toulabi Nejad, 2013)

عنوان شاخص	معرف
تورم روستایی	افزایش نرخ ارز
	رشد نقدینگی
	مقایسه تورم در بخش‌های گوناگون اقتصادی
تغییر در ترکیب هزینه‌های خانوار	افزایش هزینه‌های تولید
	نظارت ضعیف دولت و گران کردن خودسرانه اجناس توسط خود مردم
	هزینه‌های خوراکی خانوار
تغییر در ترکیب هزینه خوراکی خانوار	هزینه‌های غیرخوراکی خانوار
	آرد، رشته، نان، غلات و فرآورده‌های آن
	گوشت
تغییر در ترکیب هزینه خوراکی خانوار	شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان
	روغن‌ها و چربی‌ها
	میوه‌ها و سبزی‌ها
تغییر در ترکیب هزینه خوراکی خانوار	خشکبار و حبوبات
	قند و شکر و شیرینی‌ها و چای و قهوه و کاکائو
	ادویه‌ها و چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
	نوشابه‌ها و غذاهای آماده و دخانیات

عنوان شاخص	معرف
تغییر در ترکیب هزینه‌های غیرخوراکی خانوار	پوشاک و کفش
	مسکن
	لوازم، اثاث و خدمات خانوار
	بهداشت و درمان
تغییر درآمد خانوار	حمل‌ونقل و ارتباطات
	تفریحات سرگرمی‌ها، تحصیل و آموزش
	متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوار
نرخ بهره‌مندی خانوار از طرح	جمع درآمد خانوار
	نسبت افراد دریافت‌کننده یارانه در خانواده به کل افراد خانوار
	نسبت یارانه به درآمد
ایجاد منبع درآمدی جدید در خانوار روستایی	درآمد کل خانوار
	درآمد از مشاغل آزاد (کشاورزی و غیر کشاورزی)
	درآمدهای متفرقه پولی (به جز یارانه نقدی)
	درآمدهای متفرقه غیر پولی
	مقدار یارانه دریافتی خانوار
	سهم یارانه نقدی از کل درآمد خانوار

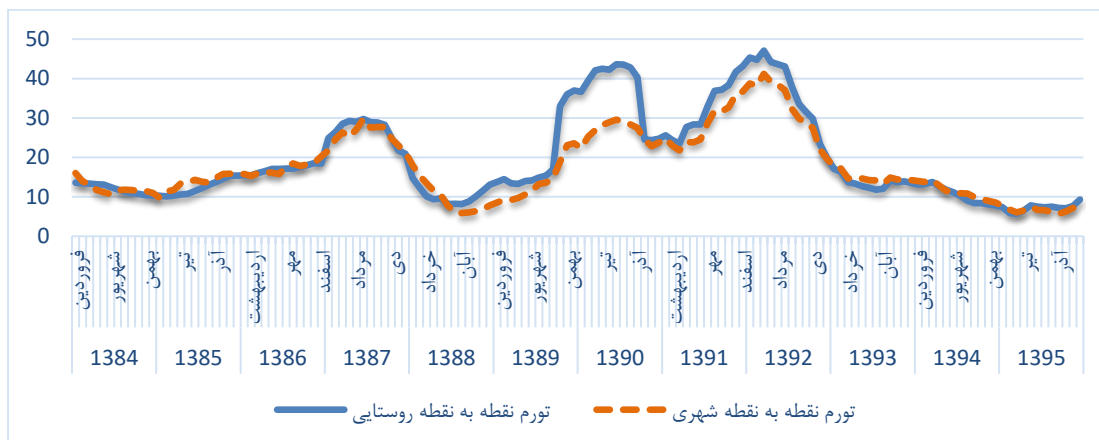
شاخص‌های گوناگون ارزیابی شده و مقدار فقر ابتدا بر اساس داده‌های رسمی برای کل روستاهای کشور و سپس برای روستاهای نمونه مورد مطالعه بررسی خواهد شد.

تورم روستایی و پیشی گرفتن آن از تورم شهری

شکل ۳ تورم نقطه‌به‌نقطه شهری و روستایی در طول دوره مطالعه را نشان می‌دهد. با نزدیک شدن به موعد اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها و شروع انتظار تورمی، نرخ تورم در مناطق روستایی به نحو معنی‌داری از مناطق شهری پیشی گرفته که این واقعیت در اقتصاد ایران کمتر سابقه داشته است. با در نظر گرفتن شکاف درآمدی موجود میان خانوارهای شهری و روستایی، وضعیت تورم نشان می‌دهد که شوک‌های وارد شده به اقتصاد به افزایش این شکاف و بدتر شدن توزیع درآمد بین خانوارهای شهری و روستایی منجر شده است.

یافته‌های پژوهش

تا پیش از هدفمندسازی یارانه‌ها، در جوامع روستایی بخش اعظم یارانه دریافتی از نوع یارانه‌های تولیدی (کود شیمیایی) بود، و عملاً خانوارهای کم زمین یا فاقد زمین و غیر کشاورز روستایی از آن کمتر منتفع می‌شدند و این در حالی است که خوش‌نشینان و اقشار غیر کشاورز جامعه روستایی بیش‌تر از سایرین در معرض مهاجرت به شهرها قرار دارند (Ziaei, 2003: 73). اما پس از هدفمندسازی یکی از اقشار مورد توجه، جوامع روستایی است. از سوی دیگر، هدف از پرداخت یارانه، برقراری عدالت اجتماعی، رفاه عمومی و توزیع عادلانه درآمدهاست. در نظام قبلی پرداخت یارانه، مبالغ بالایی به صورت مستقیم و غیرمستقیم در بیش‌تر موارد پرداخت غیر هدفمند، در ارتقای درآمد و رفاه اقشار آسیب‌پذیر نداشت و منافع آن، نصیب گروه‌های با درآمد بالا می‌شد (Ghasemi et al., 2014: 27). در این بخش با توجه به ماهیت و هدف اصلی نظام پرداخت یارانه‌ها که همانا کاهش فقر است،

شکل ۳- مقایسه روند تورم نقطه به نقطه شهری و روستایی

(مأخذ: مرکز آمار ایران و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

مطابق جدول شماره ۴ یافته‌های این پژوهش در بخش پژوهش موردی نیز حاکی از آن است که ۸۸ نفر از پاسخگویان (معادل ۳۹/۸ درصد) معتقد هستند که بعد از هدفمندی یارانه‌ها در همه بخش‌های اقتصادی تورم افزایش یافته است. همچنین، ۱۰۲ نفر از پاسخگویان (۴۶/۲ درصد) معتقد هستند مقدار تورم در بخش مواد خوراکی از بقیه بخش‌ها بیشتر بوده است.

در نمونه مورد مطالعه ابتدا پاسخگویان در معرض این سؤال قرار گرفتند که از نظر آن‌ها بعد از هدفمندی یارانه‌ها، آیا مقدار تورم در شهر بیشتر بوده است یا در روستا. نتایج این بررسی حاکی از آن است که ۱۰۵ نفر از پاسخگویان (۴۷/۵ درصد) اظهار کرده‌اند که تورم در شهر بیشتر از روستا بوده و ۱۱۶ نفر (۵۲/۵ درصد) نیز اظهار کرده‌اند که مقدار تورم در روستا بیشتر از شهر بوده است.

جدول ۴- مقایسه افزایش تورم در بخش‌های گوناگون از نظر پاسخگویان

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

گویه‌ها	فراوانی پاسخ (نفر)	درصد
افزایش تورم در بخش حمل‌ونقل	۱۱	۵
افزایش تورم در بخش مواد خوراکی	۱۰۲	۴۶٫۲
افزایش تورم در بخش هزینه‌های غیرخوراکی	۳	۱٫۴
افزایش تورم در بخش آب و برق و گاز	۱۲	۵٫۴
افزایش تورم در بخش کشاورزی و تولید	۵	۲٫۳
افزایش تورم در همه چیز	۸۸	۳۹٫۸
کل	۲۲۱	۱۰۰

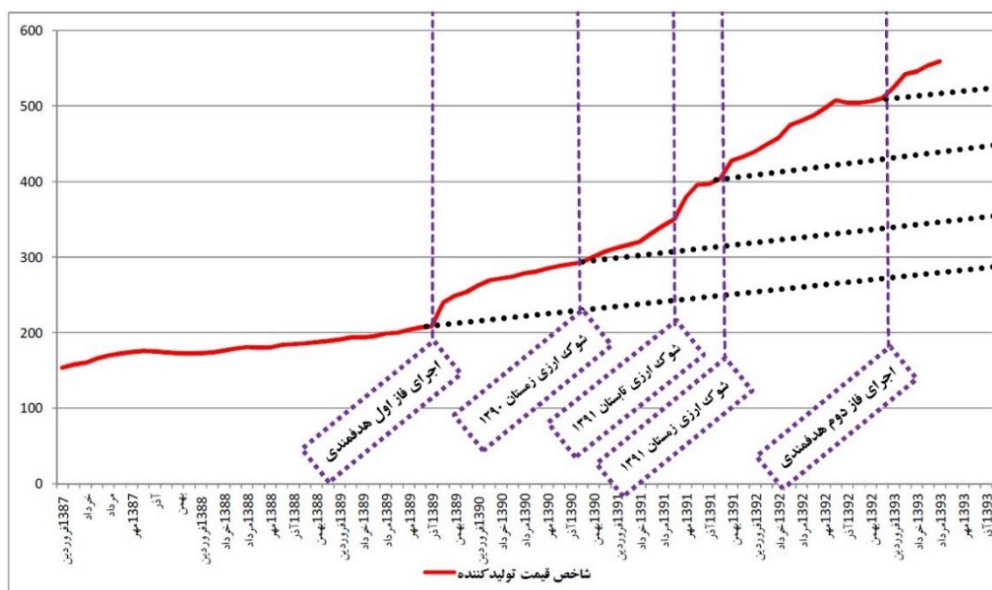
شده در امتداد منحنی شاخص قیمت تولیدکننده رفتار این شاخص را در صورتی که شوک اتفاق نمی‌افتاد نشان می‌دهد. بر این اساس، در صورت نبود شوک‌ها شاخص قیمت تولیدکننده با نرخ رشدی در حدود ۱۰ درصد روبرو بود که به نظر می‌رسد ناشی از عوامل ساختاری اقتصاد است (Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, 2017). بالاین حال همان‌گونه که در این نمودار مشاهده می‌شود اجرای مراحل نخست و دوم قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در دی‌ماه ۱۳۸۹ و اوایل بهار

ارزیابی‌های متفاوتی از مقدار شوک تورمی ناشی از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها بر نرخ تورم وجود دارد. با توجه به یافته‌های پژوهش به‌طور کلی اجرای قانون هدفمند کردن یارانه از کانال‌های زیر بر تورم تأثیرگذار بوده است:

الف- افزایش هزینه‌های تولید

نمودار ۳ اثر شوک‌های وارد شده به اقتصاد در سال‌های اخیر را بر شاخص قیمت تولیدکننده نشان می‌دهد. نقطه‌چین‌های کشیده

۱۳۹۳ و همچنین، افزایش نرخ ارز در دی ماه ۱۳۹۰، شهریور ۱۳۹۱ و زمستان ۱۳۹۱ به سبب اعمال تحریم‌ها باعث جابه‌جایی روند شاخص قیمت تولیدکننده به سمت بالا شده است (شکل ۴).

شکل ۴- اثر شوک‌های تورمی بر شاخص قیمت تولیدکننده

(منبع: Central Bank of Iran, 2018 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

وجود داشته و تنها ۱۰٫۳ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی زیاد است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۲٫۴ است که به معنای ارتباط کم بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش تورم از نظر پاسخگویان می‌باشد.

جدول ۵ توصیف آماری یافته‌های پژوهش را در مورد تأثیر افزایش هزینه‌های تولید در بروز تورم را از نظر پاسخگویان نشان می‌دهد. مطابق این جدول ۳۴٫۱ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی کمی بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش تورم

جدول ۵- تأثیر افزایش هزینه‌های تولید در بروز تورم از منظر پاسخگویان

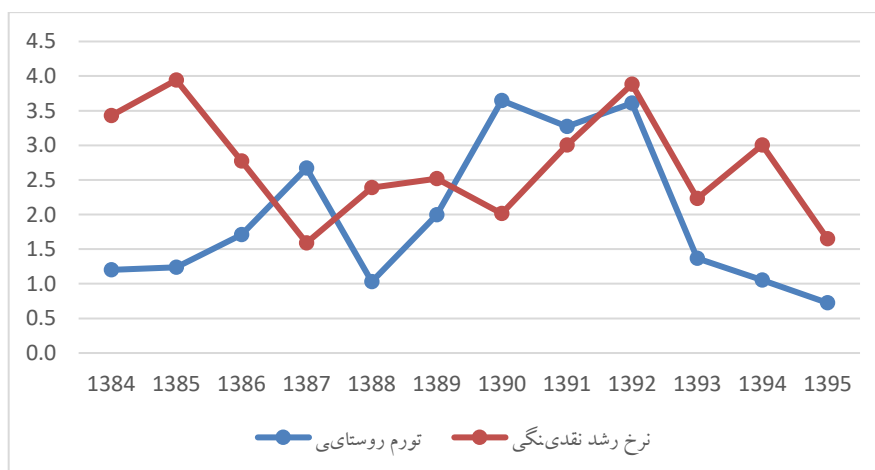
(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

سطح معناداری	میانگین	درصد پاسخگویان	درصد افراد پاسخگو					گویه‌ها
			خیلی کم (۱)	کم (۲)	متوسط (۳)	زیاد (۴)	خیلی زیاد (۵)	
۰/۰۰۰	۲/۴۶۸	۱۰۰	۳۴/۱	۱۹/۸	۲۱/۶	۱۴/۲	۱۰/۳	تأثیر افزایش هزینه‌های تولید در بروز تورم
۰/۰۰۰	۲/۴۱۴	۱۰۰	۳۴/۶	۲۵/۷	۱۲/۹	۱۷/۳	۹/۵	نقش رشد نقدینگی در افزایش تورم
۰/۰۰۰	۴/۲۰۵	۱۰۰	۲/۳	۱۱/۶	۱۱/۲	۱۳/۱	۶۱/۸	نقش هدفمندی یارانه‌ها در بروز تورم
۰/۰۰۰	۴/۵۷۷	۱۰۰	۳/۲	۲/۵	۳/۲	۱۵/۶	۷۵/۵	نقش تحریم‌ها وضعیت نابسامان ارزی در افزایش تورم
۰/۰۰۰	۴/۲۳۸	۱۰۰	۳/۶	۱۱/۲	۶/۵	۱۵/۲	۶۳/۵	نقش نظارت ضعیف دولت و گران کردن خودسرانه اجناس توسط خود مردم

ب- رشد نقدینگی

فشار تورمی طرف تقاضا به دلیل پرداخت یارانه به صورت نقدی به خانوارها، آن‌هم به مقداری بیش‌تر از درآمدهای ناشی از هدفمندی یارانه‌ها نیز تأثیر مهمی بر مقدار تورم داشته است. تحریک تقاضای کل از راه افزایش حجم نقدینگی که عمدتاً از ناحیه رشد پایه پولی بر کشور تحمیل می‌شود از جمله دلایل اصلی تورم در اقتصاد ایران است. هرچند به نظر می‌رسد رابطه تاریخی تورم و نقدینگی که در گذشته حرکتی هم‌جهت را دنبال می‌کرده تضعیف شده است بازهم نمی‌توان اثر مهم رشد نقدینگی را بر نرخ رشد سطح قیمت‌ها نادیده گرفت. باین‌حال همان‌گونه که بیان شد به لحاظ نظری وقتی تورم انحصاراً در افزایش نقدینگی صرف، تحلیلی و ریشه‌یابی می‌شود، که اولاً پول در اقتصاد به‌گونه کامل فعال باشد، سرعت گردش پول ثابت باشد و تابع تقاضای پول تابعی باثبات باشد. در اقتصاد ایران بخشی از پول منفعل است و سرعت گردش پول بسیار سیال است و تابع تقاضای پول هم از ثبات لازم برخوردار نیست (Central Bank of Iran, 2018: 4). بعد از

هدفمندی یارانه‌ها مقدار پول (سکه و اسکناس نزد مردم و سپرده‌های جاری مردم نزد بانک‌ها) افزایش یافت و همین بخش فعال نقدینگی است که بیش‌ترین تأثیر را بر تورم دارد. شکل زیر روند نرخ رشد نقدینگی و تورم را از ابتدای سال ۱۳۸۴ تا انتهای ۱۳۹۵ نشان می‌دهد. همان‌طور که در نمودار مشاهده می‌شود روند نرخ رشد نقدینگی در ماه‌های پیش از اجرای مرحله نخست هدفمندی یارانه‌ها قابل‌توجه بوده است در نتیجه می‌توان بیان کرد که در اجرای مرحله نخست هدفمندی یارانه‌ها این رشد نقدینگی موجب تشدید تورم شده است. جدول ۵ توصیف آماری یافته‌های پژوهش را در مورد تأثیر افزایش نقدینگی در بروز تورم را از نظر پاسخگویان نشان می‌دهد. مطابق این جدول ۳۴٫۶ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی کمی بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش نقدینگی وجود داشته و تنها ۹٫۵ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی زیاد است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۲٫۴ است که به معنای ارتباط کم بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش تورم از نظر پاسخگویان می‌باشد.

شکل ۵- نرخ رشد نقدینگی و تورم روستایی

(منبع: Central Bank of Iran, 2018 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

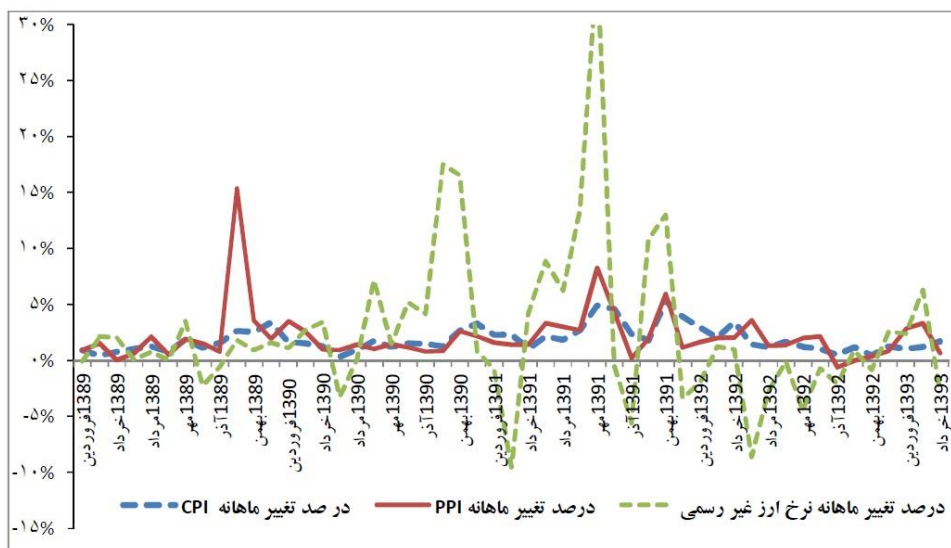
بیش‌تری بر نرخ ارز وارد شده است (Mosavinik et al. 2012: 7). البته تحریم‌های بین‌المللی اعمال شده از سوی شورای امنیت سازمان ملل که با تحریم‌های یکجانبه آمریکا اتحادیه اروپا و متحدانشان تشدید شد، نیز در افزایش نرخ ارز تأثیر داشته است. جدول ۵ توصیف آماری یافته‌های پژوهش را در مورد نقش هدفمندی یارانه‌ها در بروز تورم از نظر پاسخگویان را نشان می‌دهد. مطابق این جدول ۲٫۳ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی کمی بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش تورم وجود داشته

ج) افزایش نرخ ارز ناشی از اجرای هدفمندی یارانه‌ها

باین‌حال با توجه به شرایط اقتصاد ایران در میان متغیرهای گوناگون، تورم بیش‌ترین اثر جمعی را بر تغییرات نرخ ارز در بلندمدت می‌گذارد. علت آن است که باوجود اختلاف بین تورم داخلی و خارجی، نرخ ارز باید هر سال افزایش یا کاهش متناسب را داشته باشد، لکن به دلیل نوع نظام ارزی کشور که نظام ارزی می‌خکوب شده می‌باشد، در سال‌های پیش از شروع بحران ارزی، نرخ ارز افزایش لازم را پیدا نکرده و در نتیجه، روزبه‌روز فشار

مطابق این جدول ۳,۲ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی کمی بین تحریم‌ها وضعیت نابسامان ارزی و افزایش تورم وجود داشته و ۷۵,۵ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی زیاد است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۴,۵ است که به معنای ارتباط خیلی زیاد بین نقش تحریم‌ها وضعیت نابسامان ارزی در بروز تورم از نظر پاسخگویان می‌باشد (جدول ۵).

و تنها ۶,۸ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی زیاد است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۴,۲ است که به معنای ارتباط خیلی زیاد بین نقش هدفمندی یارانه‌ها در بروز تورم از نظر پاسخگویان می‌باشد. مقایسه نقش هدفمندی یارانه‌ها و نوسانات ارزی در بروز تورم از اهمیت بالایی برخوردار است. جدول زیر توصیف آماری یافته‌های پژوهش را در مورد نقش تحریم‌ها و نوسانات ارزی در بروز تورم از نظر پاسخگویان را نشان می‌دهد.

شکل ۶ - مقایسه روند نرخ ارز غیر رسمی، قیمت تولیدکننده و مصرف کننده روستایی

(منبع: Central Bank of Iran, 2018 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

تأثیر خیلی زیاد است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۴,۲ است که به معنای ارتباط کم بین نظارت ضعیف دولت و گران کردن خودسرانه اجناس توسط خود مردم و افزایش تورم از نظر پاسخگویان می‌باشد.

تغییر در ترکیب هزینه‌های خوراکی خانوار

یکسری اقلام که همان کالاهای اساسی است وزن و اهمیت بیش تری در سبد مصرفی خانوار دارند. آمار بانک مرکزی از ۴۹ قلم کالای اساسی خوراکی، افزایش قیمت به مراتب بیش تری را نشان می‌دهد. پیوست شماره ۱ نشان‌دهنده افزایش قیمت ۴۲۱ درصدی این اقلام از سال ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۵ است. در این پژوهش نتایج بررسی ۴۹ رقم کالای خوراکی خانوار نشان‌دهنده این است که از یک سال پیش از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، تا شش سال بعد از آن، قیمت اقلام خوراکی بیش از ۵ برابر افزایش پیدا کرده است. مقایسه دوره‌های مطالعه نیز نشانگر این است که نسبت افزایش قیمت ۴۹ قلم کالای اساسی در دوره بعد از هدفمندی یارانه‌ها به دوره پیش از آن ۲۲۱ درصد است. یعنی در دوره بعد از هدفمندی یارانه‌ها

د) افزایش توان قیمت‌گذاری بنگاه‌ها در بستر اجرای سیاست‌های شوک‌درمانی

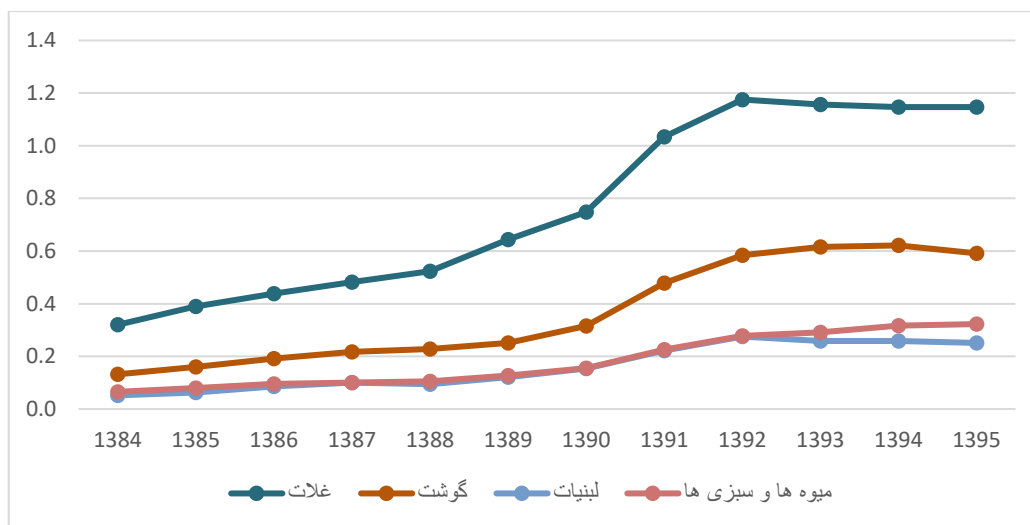
مجموع اقدامات دولت پس از هدفمندی یارانه‌ها در راستای جلوگیری از افزایش قیمت نشان‌دهنده کنترل دستوری بازار و میخکوب کردن قیمت‌ها بوده است. اما بعد از گذشت حدود شش ماه از آغاز اجرای این سیاست، واحدهای تولیدی بمنظور جبران اثرات افزایش حامل‌های انرژی و ثابت نگه‌داشتن دستوری قیمت‌ها به‌ناچار یا از وزن یا از کیفیت محصولات خود کاستند. این عوامل در کنار اختصاص نیافتن سهم بخش تولید از درآمد اجرای هدفمندی یارانه‌ها، واحدهای تولیدی را معترض کرد و زمینه برای آزادسازی قیمت‌ها و افزایش توان قیمت‌گذاری بنگاه‌ها آماده شد (روزنامه دنیای اقتصاد، ۱۳۸۹/۱/۱۵: ۳). توصیف آماری یافته‌های پژوهش مربوط به نقش نظارت ضعیف دولت و گران کردن خودسرانه اجناس توسط خود مردم، در جدول ۵ نشان داده شده است. مطابق این جدول ۶۳,۵ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی کمی بین افزایش هزینه‌های تولید و افزایش تورم وجود داشته و تنها ۳,۶ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این

به‌عنوان یکی از مهم‌ترین اقلام غذایی با ۱۶ درصد کاهش بیش‌ترین کاهش را داشته است و بالعکس گروه هزینه‌های غلات که جزو اقلام کم‌هزینه نیز بشمار می‌رود، با ۲۹ درصد رشد، بیش‌ترین افزایش را داشته است. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت، با این‌حال، که هزینه‌های خوراکی خانوار حجم بیش‌تری از هزینه‌های کل خانوار را تشکیل می‌دهد اما، سبد خوراکی خانوارهای روستایی بعد از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، ساده‌تر و کم‌مصرف‌تر شده است (جدول ۶).

نسبت به دوره پیش از اجرای این قانون قیمت این اقلام بیش از سه برابر رشد قیمت داشته است. بنابراین، به نظر می‌رسد که در مقوله تأمین هزینه‌های خوراکی، خانوارهای روستایی نیز با دشواری روبه‌رو شده و نتیجه اینکه این بعد از ابعاد فقر با غلظت بیش‌تری در جوامع روستایی مشاهده می‌شود. در حالی که چنین انتظار می‌رود که با توجه به افزایش قیمت و نرخ تورم بالای مواد غذایی، خانوارها مقدار هزینه بیش‌تری را صرف این اقلام کنند، اما در عمل مشاهده می‌شود که مقدار هزینه کرد خانوار برای این گروه از مواد خوراکی کاهش یافته است. در این میان هزینه‌های مربوط به گوشت

جدول ۶- تفکیک هزینه‌های خوراکی یک خانوار روستایی (به میلیون ریال)
 (منبع: Iranian Statistic center, 2005-2016 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

نوشابه‌ها و غذاهای آماده و دخانیات	ادویه‌ها و چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	قند و شکر و شیرینی‌ها و چای و قهوه و کاکائو	خشکبار و حبوبات	میوه‌ها و سبزی‌ها	روغن‌ها و چربی‌ها	شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان	گوشت	آرد، رشته، نان، غلات و فرآورده‌های آن	نمایه
۷,۹	۳,۷	۹,۱	۵,۷	۱۸,۹	۵,۲	۱۱,۸	۲۸	۲۲,۵	مبلغ (مجموع)
۷	۳,۳	۸,۱	۵,۱	۱۶,۸	۴,۶	۱۰,۵	۲۴,۸	۲۰	درصد
۱۸,۷	۱۰,۱	۲۵,۵	۱۵,۹	۴۹	۱۴,۲	۳۲,۱	۶۴,۱	۷۹,۸	مبلغ (مجموع)
۶,۱	۳,۳	۸,۳	۵,۱	۱۵,۸	۴,۶	۱۰,۴	۲۰,۷	۲۵,۸	درصد
۱۳,۴-	۰	۲,۳	۰,۹	۵,۶-	۰,۲	۰,۹-	۱۶,۴-	۲۹	درصد

شکل ۷- مقایسه قیمت اقلام عمده خوراکی در طی دوره مطالعه (به میلیون ریال)

کرد برای مواد خوراکی را تشکیل می‌دهد و هزینه‌های مربوط به گوشت (۲۰ درصد)، میوه‌ها و سبزی‌ها (۱۵ درصد) و لبنیات و تخم‌مرغ (۱۱ درصد) در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند. هم‌چنین،

بر اساس جدول ۷ یافته‌های این پژوهش در بخش پژوهش موردی نیز حاکی از آن است که اولاً هزینه‌های مربوط به بخش غلات بالاترین (۲۵ درصد از کل سبد مواد خوراکی) مقدار هزینه

یافته‌های مربوط به نمونه موردی به لحاظ رده‌بندی وزن مصرف مواد خوراکی در سبد هزینه‌های خوراکی خانوار با یافته‌های مربوط به کل کشور در دوره مربوط به بعد از هدفمندی یارانه‌ها انطباق دارد.

جدول ۷- متوسط تفکیک هزینه‌های خوراکی یک خانوار در نمونه موردی (به میلیون ریال)

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

مجموع هزینه‌های خوراکی	نوشابه و غذای آماده و دخانیات	ادویه‌ها	قند و شکر و شیرینی‌جات		خشکبار و حبوبات	میوه‌ها و سبزی‌ها	روغن‌ها و چربی‌ها	لبنیات و تخم‌مرغ	گوشت	غلات و فرآورده‌های آن	نماینده
			و	ت							
۷۳,۱	۴,۹	۳,۱	۵,۶	۴,۷	۱۱	۲,۹	۷,۶	۱۵,۴	۱۸	مقدار	
۱۰۰	۶	۴	۸	۷	۱۵	۴	۱۱	۲۰	۲۵	درصد	

یافته‌های این پژوهش هم‌چنین، نشان می‌دهد که ۸۴ درصد حجم نمونه (۱۸۶ نفر از ۲۲۱ نفر)، یارانه دریافت تمام اعضای خانوار را برای هزینه‌های خوراکی مصرف می‌کنند و تنها ۴ درصد عنوان کرده‌اند که هیچ یارانه‌ای را صرف هزینه‌های خوراکی نمی‌کنند (جدول ۸).

جدول ۸- صرف یارانه‌های نقدی برای هزینه‌های خوراکی خانوار

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

شرح	یارانه یک نفر	یارانه دو نفر	یارانه سه نفر	یارانه تمام خانوار	صفر	کل
خوراکی فراوانی پاسخ (نفر)	۶	۹	۱۱	۱۸۶	۹	۲۲۱
درصد	۳	۴	۵	۸۴	۴	۱۰۰
غیرخوراکی فراوانی پاسخ (نفر)	۲۴	۱۱	۱۰	۷	۱۶۹	۲۲۱
درصد	۱۰,۸۶	۴,۹۸	۴,۵۲	۳,۱۷	۷۶,۴۷	۱۰۰

هم‌چنین، توصیف آماری یافته‌های پژوهش مربوط به نقش هدفمندی یارانه‌ها در افزایش هزینه‌های مواد خوراکی، در جدول ۹ نشان داده شده است. بر اساس این جدول ۷۱/۵ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی زیادی بین هدفمندی یارانه‌ها و افزایش هزینه‌های مواد خوراکی وجود داشته و تنها ۲/۷ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی کم است. هم‌چنین، میانگین کل نمرات نیز ۴/۳۶۲ است که به معنای ارتباط خیلی زیاد بین هدفمندی یارانه‌ها و افزایش هزینه‌های مواد خوراکی از نظر پاسخگویان می‌باشد.

جدول ۹- نقش هدفمندی یارانه‌ها در افزایش هزینه‌های خوراکی و غیرخوراکی خانوار از دیدگاه پاسخگویان

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

سطح معناداری	میانگین	درصد پاسخگویان	درصد افراد پاسخگو					گویه‌ها
			خیلی زیاد (۵)	زیاد (۴)	متوسط (۳)	کم (۲)	خیلی کم (۱)	
.۰/۰۰۰	۴/۳۶۲	۹۷/۷	۷۱/۵	۱۱/۸	۵/۴	۶/۳	۲/۷	نقش هدفمندی یارانه‌ها در افزایش هزینه‌های مواد خوراکی
			۵	۴	۳	۲	۱	امتیاز
.۰/۰۰۰	۴/۲۴۴	۱۰۰	۴۶/۶	۴۳/۴	۲/۳	۳/۲	۴/۵	نقش هدفمندی یارانه‌ها در افزایش هزینه‌های مواد غیرخوراکی
			۵	۴	۱	۲	۳	امتیاز

تغییر در ترکیب هزینه‌های غیرخوراکی خانوار

جدول ۱۰ نشان می‌دهد که در همه گروه‌های مصرفی غیرخوراکی شاهد افزایش هزینه کرد بوده‌ایم. بنابراین، چنین وضعیت در نتیجه افزایش قیمت‌ها و تورم بوده نه به دلیل مصرف بالای آن‌ها. به‌طور مثال یک خانوار روستایی به‌طور میانگین در دوره پیش از هدفمندی یارانه‌ها ۸۰۸۳ هزار ریال و در دوره بعد ۱۵۴۲۹٫۷ هزار ریال را صرف سرگرمی، مسافرت و هزینه‌های

مربوط به آموزش کرده است. این امر بدان معنا نیست که خانوار روستایی مسافرت بیش‌تری رفته یا هزینه‌های بیش‌تری را به آموزش اختصاص داده است. بلکه بدان معناست که آموزش و مسافرت با تورم روبرو بوده و خانوار ناچار است هزینه بیش‌تری را بپردازد. زیرا حجم کل هزینه‌های غیرخوراکی خانوار در دوره بعد از هدفمندی یارانه‌ها نسبت به دوره پیش از آن ۱۱ درصد کاهش داشته است.

جدول ۱۰- تفکیک هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار روستایی (به میلیون ریال)

(منبع: Iranian Statistic center, 2005-2016 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

سال	پوشاک و کفش	مسکن	لوازم، اثاث و خدمات خانوار	بهداشت و درمان	حمل‌ونقل و ارتباطات	تفریحات سرگرمی‌ها، تحصیل و آموزش	کالاها و خدمات متفرقه
پیش از هدفمندی	۲۶٫۳	۵۷٫۴	۲۴٫۱	۳۰٫۸	۴۴٫۴	۸٫۱	۳۳٫۴
بعد از هدفمندی	۱۱٫۷	۲۵٫۶	۱۰٫۷	۱۳٫۷	۱۹٫۸	۳٫۶	۱۴٫۹
نسبت افزایش	۴۵٫۷	۱۳۱	۴۴٫۱	۶۶٫۸	۹۰٫۳	۱۵٫۴	۶۱٫۵
بعد به پیش از هدفمندی	۱۰	۲۸٫۸	۹٫۷	۱۴٫۷	۱۹٫۹	۳٫۴	۱۳٫۵
درصد	۷۳٫۶	۱۲۸٫۳	۸۲٫۲	۱۱۶٫۸	۱۰۳٫۷	۹۰٫۹	۸۳٫۹

درصد)، بهداشت و درمان (۱۷ درصد) در رده‌های بعدی قرار گرفته‌اند. هم‌چنین، یافته‌های مربوط به نمونه موردی به لحاظ رده‌بندی وزن مصرف مصارف غیرخوراکی با یافته‌های مربوط به کل کشور در دوره مربوط به بعد از هدفمندی یارانه‌ها انطباق دارد.

یافته‌های جدول ۱۱ در بخش پژوهش موردی نیز حاکی از آن است که هزینه‌های مربوط به بخش مسکن بالاترین (۲۸ درصد از کل سبد مواد غیرخوراکی) مقدار هزینه کرد برای مواد غیرخوراکی را تشکیل می‌دهد و هزینه‌های مربوط به حمل‌ونقل و ارتباطات (۲۰

جدول ۱۱- متوسط تفکیک هزینه‌های غیرخوراکی یک خانوار در نمونه موردی (به میلیون ریال)

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

ماده	پوشاک و کفش	مسکن	لوازم، اثاث و خدمات خانوار	بهداشت و درمان	حمل‌ونقل و ارتباطات	تفریحات سرگرمی‌ها، تحصیل و آموزش	کالاها و خدمات متفرقه	مجموع هزینه غیرخوراکی خانوار
مقدار	۶٫۱	۲۳٫۵	۶٫۷	۱۲٫۴	۱۴٫۳	۲٫۲	۱۰٫۷	۷۵٫۸
درصد	۸	۲۸	۹	۱۷	۲۰	۳	۱۴	۱۰۰

تنها ۳٫۱۷ درصد عنوان کرده‌اند که یارانه تمام خانوار را صرف هزینه‌های غیرخوراکی می‌کنند (جدول ۱۲). هم‌چنین، توصیف آماری یافته‌های پژوهش مربوط به نقش هدفمندی یارانه‌ها در

یافته‌های این پژوهش هم‌چنین، حاکی از آن است که ۷۶٫۴۷ درصد حجم نمونه (۱۶۹ نفر از ۲۲۱ نفر)، یارانه دریافتی هیچ‌کدام از اعضای خانوار را برای هزینه‌های غیرخوراکی مصرف نکرده و

تغییر درآمد خانوار

جدول ۱۲ نشان‌دهنده متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی است. ملاحظه می‌شود که متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی در دوره شش‌ساله پیش از قانون هدفمندی یارانه‌ها ۴۷,۸۶۱ هزار ریال و در دوره بعد از اجرای قانون نیز به ۱۲۹,۸۴۲ هزار ریال رسیده است. یعنی درآمد خانوار روستایی ۶۳,۱۴ درصد افزایش پیدا کرده است. این در حالی است که متوسط تعداد افراد شاغل در یک خانوار روستایی از ۱,۶۱ به ۱,۴۲ نفر کاهش پیدا کرده است.

افزایش هزینه‌های مواد غیرخوراکی، در جدول ۱۳ نشان داده شده است. مطابق این جدول ۴۶/۶ درصد از پاسخگویان بیان کرده‌اند که ارتباط خیلی زیادی بین هدفمندی یارانه‌ها و افزایش هزینه‌های مواد خوراکی وجود داشته و تنها ۴/۵ درصد از پاسخگویان معتقد بوده‌اند که این تأثیر خیلی کم است. همچنین، میانگین کل نمرات نیز ۴/۲۴۴ است که به معنای ارتباط خیلی زیاد بین هدفمندی یارانه‌ها و افزایش هزینه‌های مواد غیرخوراکی از نظر پاسخگویان می‌باشد.

جدول ۱۲ - متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی (به میلیون ریال)

(منبع: Iranian Statistic center, 2005-2016 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

سال	متوسط تعداد افراد در خانوار	متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوار	جمع درآمد (به ریال)
متوسط پیش از هدفمندی	۴,۳۶	۱,۶۱	۴۷,۹
پس از هدفمندی	۳,۸۴	۱,۴۲	۱۲۹,۸
نسبت افزایش پس از هدفمندی به پیش از هدفمندی	-۱۲,۰۳	-۱۱,۴۱	۱۷۱,۲۹

خانوار روستایی در مقیاس کشوری در دوره بعد از هدفمندی یارانه‌ها ۱۲۹,۸۴۲ هزار ریال بوده است. این رقم نشانگر این است که درآمد یک خانوار روستایی در نمونه ۷۶,۲۹ درصد بیش‌تر از متوسط درآمد یک خانوار روستایی در پس از هدفمندی یارانه‌هاست. گفتنی است متوسط تعداد افراد در خانوار، متوسط تعداد افراد دارای شغل در خانوار و متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوار نیز در یک خانوار نمونه به ترتیب ۳,۱۶ نفر، ۱,۱۶ نفر و ۱,۲۹ نفر است. همچنین، جدول زیر نشان می‌دهد که پاسخگویان نمونه موردی در مجموع دارای ذهنیت مثبتی درباره تأثیر یارانه‌ها بر درآمدهای خانوار هستند. به‌نحوی که ۷۰,۵۹ درصد از پاسخگویان تأثیر یارانه‌های نقدی برافزایش درآمد خانوار را خیلی زیاد و در مقابل تنها ۲,۲۶ درصد از پاسخگویان این تأثیر را خیلی کم ارزیابی کرده‌اند. در مجموع میانگین نمره پاسخ‌ها به این پرسش ۴,۴۴ بوده که بیان‌کننده تأثیر خیلی زیاد یارانه‌های نقدی برافزایش درآمد در خانواده‌های نمونه است.

هم‌چنین، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ۵۰ نفر از پاسخگویان (۲۳ درصد) بیکار، ۱۴۶ نفر (۶۶ درصد) دارای یک نفر شاغل در خانوار، ۱۹ نفر (۹ درصد) دارای ۲ نفر شاغل در خانوار، ۶ نفر (۳ درصد) دارای ۳ نفر شاغل در خانوار بوده‌اند. بنابراین، به‌طور متوسط ۰,۹۰ نفر در هر خانواده از حجم نمونه دارای شغل هستند. در مورد تعداد افراد دارای شغل و بدون شغل در نمونه باید گفت که ۸۹ درصد از پاسخگویان (۱۹۶ نفر از ۲۲۱ نفر) اظهار کرده‌اند که فقط یک نفر در خانواده آن‌ها دارای درآمد بوده و به ترتیب ۹ درصد و ۳ درصد (۱۹ نفر و ۶ نفر) دارای فرد دارای درآمد در خانوار هستند. مقایسه یافته‌های مربوط به درآمد سالانه خانوار در نمونه موردی نیز با داده‌های مربوط به متوسط درآمد یک خانوار روستایی در کل کشور در دوره ۵ ساله بعد از هدفمندی یارانه‌ها، گویای نکته مهمی است. زیرا متوسط درآمد یک خانوار در نمونه موردی ۲۲۷۹۰۷,۸ هزار ریال در سال ۱۳۹۶ بوده است در حالیکه متوسط درآمد یک

جدول ۱۳ - تأثیر یارانه‌های نقدی برافزایش درآمد خانوار در نمونه

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

گویه	درصد افراد پاسخگو					جمع پاسخگویان	میانگین	سطح معناداری
	خیلی زیاد (۵)	زیاد (۴)	متوسط (۳)	کم (۲)	خیلی کم (۱)			
تأثیر یارانه‌های نقدی برافزایش درآمد خانوار	۷۰,۵۹	۱۲,۲۲	۱۰,۴۱	۴,۵۲	۲,۲۶	۱۰۰	۴,۴۴	۰,۰۰۰

روستایی از ۲۲ میلیون نفر در سال ۱۳۸۸ به ۱۹ میلیون نفر در سال ۱۳۹۵ کاهش پیدا کرده است که این واقعیت ناشی از کاهش جمعیت در نواحی روستایی است. ثانیاً در مجموع در طی هفت سال واریز یارانه نقدی، ۲۵ درصد کل رقم واریزی یارانه‌ها سهم خانوارهای روستایی بوده است. همچنین، رقم کل یارانه واریزی یا به عبارت دیگر حجم نقدینگی تزریق شده به نواحی روستایی در اثر اجرای قانون هدفمندی، بیش از ۸۱ هزار میلیارد تومان بوده است (جدول ۱۴).

۵-۴- نرخ بهره‌مندی خانوار از طرح

با اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، واریز نقدی یارانه‌ها ماهانه به ازای هر نفر ۴۵۵۰۰۰ ریال به حساب خانوارها انجام شد. جدول شماره ۲۵ بیانگر تعداد یارانه بگیران روستایی و مقدار کل یارانه نقدی واریز شده به حساب خانوارهایی روستایی تا پایان دوره مطالعه است. بر اساس این آمار، او لا تعداد کل افراد یارانه بگیر

جدول ۱۴- تعداد یارانه بگیران روستایی و حجم یارانه پرداختی به روستاییان

(منبع: Subsidy Targeting Organization, 2017 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

سال	کل یارانه‌های نقدی واریز شده به حساب خانوار (میلیارد ریال)	تعداد کل یارانه بگیران (هزار نفر)	تعداد روستاییان یارانه بگیر (هزار نفر)	مقدار یارانه نقدی روستاییان (میلیارد ریال)	نسبت روستاییان یارانه بگیر به کل یارانه پرداخت شده	نسبت مقدار یارانه
۱۳۸۹	۶۳۰,۰۰۰	۷۵,۰۱۱,۶	۲۲,۰۰۵,۲	۱۲۰,۱۴۸,۲۷	۲۹,۳۴	۱۹,۰۷
۱۳۹۰	۴۶۰,۰۰۰	۷۵,۹۵۷,۳	۲۲,۰۲۷,۶	۱۲۰,۰۲۷,۷۷	۲۹	۱۶,۱۵
۱۳۹۱	۴۱۳,۲۰۳,۶	۷۶,۲۷۱,۴	۲۲,۲۱۷,۲	۱۲۱,۳۰۵,۸۶	۲۹,۱۳	۲۹,۳۶
۱۳۹۲	۴۲۰,۰۷۵,۳	۷۷,۵۲۰,۹	۲۲,۵۱۸,۷	۱۲۲,۹۵۲,۲۳	۲۹,۰۵	۲۹,۲۷
۱۳۹۳	۴۱۶,۱۸۹,۹	۷۶,۷۱۲	۲۰,۹۱۲,۹	۱۱۴,۱۸۴,۳	۲۷,۲۶	۲۷,۴۴
۱۳۹۴	۴۱۲,۹۰۶,۳	۷۴,۶۹۵,۸	۲۰,۱۲۴,۸	۱۰۹,۸۸۱,۲۱	۲۶,۹۴	۲۶,۱۶
۱۳۹۵	۴۰۵,۶۵۷,۹	۷۴,۰۲۶,۶	۱۹,۲۴۶,۹	۱۰۵,۰۸۸,۱۶	۲۶	۲۵,۹۱
مجموع	۳,۱۵۸,۰۳۳	۵۳۰,۱۹۵,۶	۱۴۹,۰۵۳,۳	۸۱۳,۸۳۰,۸۲	۲۸,۱۱	۲۵,۷۷

خانواده‌های ۳ نفری بوده‌اند که ۶۲ نفر از پاسخگویان را تشکیل می‌دهند. همچنین، چنانچه ملاحظه می‌شود، بیش‌ترین نسبت یارانه به درآمد سالانه خانوار در خانواده‌های ۵ نفری دیده می‌شود (جدول ۱۵).

توصیف آماری یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اولاً تمام سرپرستان خانوار اظهار کرده‌اند که تمام افراد خانواده آن‌ها یارانه دریافت می‌کنند، ثانیاً بیش‌ترین گروهی که یارانه دریافت کرده‌اند

جدول ۱۵- وضعیت یارانه‌های نقدی در نمونه (به میلیون ریال)

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

تعداد افراد در خانوار	فراوانی	مقدار یارانه دریافتی در طبقه	نسبت افراد دریافت‌کننده یارانه در خانواده به کل افراد خانوار	جمع درآمد سالانه در طبقه	نسبت یارانه به درآمد
۱	۱۴	۷۶,۱	۱۰۰	۱۲۴۶	۶
۲	۸۵	۹۲۸,۲	۱۰۰	۱۷۸۵۸	۵
۳	۶۲	۱۰۱۵,۶	۱۰۰	۱۶۸۵۷,۷	۶
۴	۴۴	۹۶۱	۱۰۰	۱۶۵۸۸,۴	۶
۵	۱۶	۴۳۶,۸	۱۰۰	۳۷۵۹,۵	۱۲
جمع	۲۲۱	۳۴۱۸	-	۵۶۳۰۹,۶	۶

تأثیر این سیاست به وجود آمدن یک منبع درآمدی جدید در خانوارها بوده است. به نحوی که در جدول شماره ۱۶ مشخص است در سال ۱۳۹۰، حدود ۲۹ درصد از حجم درآمد یک خانوار روستایی از راه

ایجاد منبع درآمدی جدید در خانوار روستایی

بر اساس اعلام سیاست‌گذاران هدفمندی یارانه‌ها مبنی بر پرداخت یارانه‌های نقدی به هر خانوار، مشخص شد که نخستین

متوسط در دوره ۵ ساله پیش از هدفمندی یارانه‌ها حدود ۱۶ درصد از حجم درآمد یک خانوار روستایی از راه هدفمندی یارانه‌ها تأمین شده است.

یارانه‌های نقدی تأمین شده است. این تأثیر در سالیان بعدی کمتر و کمتر شده تا اینکه در نهایت در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۱ درصد از حجم درآمد خانوار را یارانه‌های نقدی تشکیل داده است. همچنین، به‌طور

جدول ۱۶- متوسط درآمد سالانه یک خانوار روستایی برحسب انواع درآمد (به میلیون ریال)

(منبع: Iranian Statistic center, 2005-2016 و محاسبات نگارندگان، ۱۳۹۸)

سال	متوسط تعداد افراد در خانوار	متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوار	نمایه درآمد	حقوق بگیری	درآمد از مشاغل آزاد (کشاورزی و غیر کشاورزی)	درآمدهای متفرقه پولی (به‌جز یارانه نقدی)	درآمدهای متفرقه غیر پولی	یارانه نقدی	جمع درآمد
پیش از هدفمندی	۴,۳۶	۱,۶۱	مقدار	۱۰۳,۹	۱۱۷,۶	۲۵,۹	۳۲,۳	۷,۴	۲۸۷,۲
			درصد	۳۶	۴۱	۹	۱۱	۳	۱۰۰
پس از هدفمندی	۳,۸۴	۱,۴۲	مقدار	۲۲۳,۱	۲۳۴,۴	۹۲,۸	۱۰۳,۱	۱۲۵,۷	۷۷۹,۱
			درصد	۲۹	۳۰	۱۲	۱۳	۱۶	۱۰۰
نسبت افزایش پس از هدفمندی به پیش از هدفمندی	۱۳,۵-	۱۳,۴-		۵۳,۴	۴۹,۸	۷۲,۱	۶۸,۷	۹۴,۱	۶۳,۱

تشکیل می‌دهد. همچنین، مقایسه درآمد دوره پس از هدفمندی یارانه‌ها با درآمد هر خانوار به‌طور متوسط در نمونه موردی نشان‌دهنده سطح بالاتری از درآمد در نمونه موردی می‌باشد.

همچنین، مطابق جدول ۱۷ توصیف آماری یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ۳۱,۱ درصد از پاسخگویان اظهار کرده‌اند که درآمدهای متفرقه پولی (به‌جز یارانه نقدی) مهم‌ترین منبع درآمد آن‌ها بوده و یارانه نقدی حدود ۶,۱ درصد از درآمد سالانه آن‌ها را

جدول ۱۷ - تفکیک درآمد به‌طور متوسط در هر خانواده نمونه

(مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

مؤلفه	مقدار (به میلیون ریال)	درصد
متوسط درآمد از حقوق‌بگیری	۸,۷	۳,۸۰
متوسط درآمد از مشاغل آزاد (کشاورزی و غیر کشاورزی)	۱۹۷,۵	۸۶,۶۷
متوسط درآمدهای متفرقه پولی (به‌جز یارانه نقدی)	۱,۳	۰,۵۸
متوسط درآمدهای متفرقه غیر پولی	۳,۲	۱,۳۸
متوسط یارانه نقدی	۱۷,۲	۷,۵۶
جمع درآمد	۲۲۷,۹	۱۰۰
متوسط تعداد افراد در خانوار	۳,۱۵۵	
متوسط تعداد افراد دارای شغل در خانوار	۱,۱۵۶	
متوسط تعداد افراد دارای درآمد در خانوار	۱,۲۸۵	

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پرداخت یارانه برقراری عدالت اجتماعی، رفاه عمومی و توزیع عادلانه درآمدهاست. ۲۹ آذر ۱۳۸۹ دولت دهم اقدام به اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها کرد. پس از هدفمندسازی یکی از اقشار مورد توجه برای توزیع منافع این طرح، جوامع روستایی بوده است. در این پژوهش تأثیر اجرای این طرح بر اقتصاد خانوار روستایی، بررسی شد. در مورد شاخص رشد تورم روستایی و پیشی گرفتن آن از تورم شهری (افزایش تورم در بخش حمل‌ونقل، مواد خوراکی، هزینه‌های غیرخوراکی، آب و برق و گاز، بخش کشاورزی و تولید)، یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که در بعد کشوری، منحنی نرخ تورم پس از هدفمندی یارانه‌ها دارای شیب زیادی شده و کاملاً به زیان روستاییان شده است. پژوهش‌های دیگری نیز که با موضوع تبیین آثار اقتصادی اجرای هدفمندی یارانه‌ها بر اقتصاد روستایی است هم رشد تورم را از پیامدهای منفی اجرای این طرح می‌دانند. نتایج پژوهش عزیزپور و همکاران (۱۳۹۶: ۱۶۵) نشان‌دهنده افزایش هزینه‌های جابجایی انواع کالا و مسافر روستایی، افزایش نرخ حامل‌های انرژی برای بخش مصرف و تولید روستایی و ... در پس از اجرای هدفمندی یارانه‌ها است. هم‌چنین، یافته‌های این بررسی در این مورد با یافته‌های احمدی و همکاران، (۱۳۹۵: ۴۹) مطابق دارد. زیرا در پژوهش آن‌ها ۹۱٫۷ درصد پاسخگویان بر این باور بودند که قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در کاهش قدرت خرید خانوار نسبت به گذشته تأثیر متوسط به بالایی داشته است.

در مورد شاخص تغییر در ترکیب هزینه خانوار نیز نتایج این پژوهش بیانگر تغییر مهمی در اقتصاد خانوار روستایی پس از اجرای هدفمندی یارانه‌ها است. مطابق یافته‌های این پژوهش، هزینه‌های غیرخوراکی خانوار روستایی در نمونه موردی پژوهش، با اختلاف اندکی نسبت به هزینه‌های خوراکی، حجم بیش‌تری از هزینه‌های سالانه خانوار را تشکیل می‌دهد. این در حالی است که اگر این مقادیر را با مقادیر مربوط به کل کشور مقایسه کنیم درمی‌یابیم که در خانوار روستایی نمونه موردی، ۵۱ درصد از هزینه‌های سالانه خانوار را هزینه‌های غیرخوراکی تشکیل داده است. در حالیکه این رقم برای روستاهای کل کشور رقم ۶۰ درصد را نشان می‌دهد. هم‌چنین، در خانوار روستایی نمونه موردی ۴۹ درصد از هزینه‌های سالانه خانوار را هزینه‌های خوراکی تشکیل داده است در حالیکه این رقم برای روستاهای کل کشور رقم ۴۰ درصد را نشان می‌دهد. با نگاهی به پژوهش شهنازی و همکاران (۱۳۹۵) درمی‌یابیم که در دوره پس از هدفمندی یارانه‌ها خانوارهای روستایی استان فارس

سهم بیش‌تری از مخارج خود را بروی گروه‌های کالای خوراکی انجام می‌دهند و این گروه سهم بیش‌تری در هزینه آن‌ها دارد. در مورد شاخص تغییر در ترکیب هزینه‌های خوراکی خانوار نیز الگوی مصرف خوراکی خانوارهای روستایی در کل کشور نیز دچار تغییر شده است. بطوریکه اگرچه هزینه‌های خوراکی خانوارهای روستایی کشور حجم بیش‌تری از هزینه‌های کل خانوار را تشکیل می‌دهد اما، سبد خوراکی خانوارهای روستایی کل کشور پس از اجرای قانون هدفمندی یارانه‌ها، ساده‌تر و کم‌مصرف‌تر شده است. در بخش نمونه موردی نیز نتایج نشانگر این است که رده‌بندی وزن مصرف مواد خوراکی در سبد هزینه‌های خوراکی خانوار با یافته‌های مربوط به کل کشور در دوره مربوط به پس از هدفمندی یارانه‌ها انطباق دارد. پژوهش شهنازی و همکاران (۱۳۹۵) نیز تأیید کننده همین یافته است. زیرا طبق پژوهش آن‌ها در دوره پس از اجرای طرح هدفمندسازی یارانه‌ها، افزایش درآمد ایجاد شده توسط پرداخت یارانه نقدی در سال عمده‌تاً صرف افزایش سهم هزینه‌های خوراکی و دختانی شده است. اما علی مددی و همکاران (۱۳۹۶) با مقایسه آثار هدفمندی یارانه‌ها در دو محدوده جغرافیایی متفاوت (کلات و بینالود) نشان داده‌اند که مصرف مواد خوراکی به‌ویژه نان، گوشت و لبنیات در محدوده کلات نسبت به پیش از اجرای طرح چندان فرقی نداشته است. یافته‌های این پژوهش در شاخص ترکیب هزینه‌های غیرخوراکی خانوار حاکی از آن است که در همه گروه‌های مصرفی غیرخوراکی شاهد افزایش هزینه کرد بوده‌ایم. این موضوع با یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش موردی نیز انطباق دارد. این یافته با یافته‌های احمدی و همکاران، تا حدودی مطابقت دارد. نتایج حاصل از تحقیق آن‌ها نشانگر این بوده که بخش مهمی از یارانه دریافتی خانوارهای روستایی پس از برآوردن نیازهای اولیه، صرف آموزش و به‌ویژه ادامه تحصیل دختران شده است و این موضوع توسط ۵۱ درصد پاسخگویان در حد زیاد مورد تأیید قرار گرفته است (Ahmadi & Mojaradi, 2017: 49).

مطالعه درآمد خانوار، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش نشان‌دهنده این است که میانگین درآمد برای دوره شش‌ساله پس از هدفمندی یارانه‌ها برای یک خانوار روستایی ۶۳،۱۴ درصد افزایش پیدا کرده است هم‌چنین، مطالعه روستاهای نمونه پژوهش نیز نشانگر این است که درآمد یک خانوار روستایی در نمونه موردی این پژوهش ۷۶،۲۹ درصد بیش‌تر از متوسط درآمد یک خانوار روستایی در دوره پس از هدفمندی یارانه‌ها در کل کشور است. پژوهش طولایی نژاد و همکاران، (۱۳۹۲) نیز نشانگر این است که

افزایش درآمد ناشی از پرداخت یارانه‌ها موجب رفاه اقتصادی خانوارهای روستایی شده است. یعنی با افزایش درآمد ناشی از پرداخت نقدی یارانه‌ها به خانوارهای روستایی مقدار رفاه اقتصادی خانوارهای روستایی بهبود پیدا کرده است. در حالیکه نوراللهی و همکاران (۱۳۹۶) با انجام پژوهشی به این نتیجه دست یافته‌اند که درآمد خانوار روستایی بخش احمدآباد مشهد در دوره پس از هدفمندی یارانه‌ها کاهش یافته است.

جدول ۱۸ - خلاصه نتایج پژوهش در خصوص تأثیر هدفمندی یارانه‌ها بر فقر و اقتصاد خانوار در نواحی روستایی

شاخص	نتیجه پژوهش در بعد کلان روستایی	نتیجه پژوهش در نمونه موردی	تحلیل
رشد تورم روستایی و پیشی گرفتن آن از تورم شهری	↓	↓	در بعد کشوری، به علت تورم بالا کاملاً به زیان روستاییان - در نمونه مورد مطالعه ۳۹/۸ درصد معتقد هستند پس از هدفمندی یارانه‌ها تورم افزایش یافته
تغییر در ترکیب هزینه خانوار	↓	↓	در بعد کشوری، در دوره پس از هدفمندی هزینه‌های غیرخوراکی خانوار افزایش می‌یابد - در نمونه موردی، ۴۹ درصد از هزینه‌های سالانه خانوار را هزینه‌های غیرخوراکی تشکیل می‌دهد.
تغییر در ترکیب هزینه‌های خوراکی خانوار	↓	↓	در بعد کشوری، مقدار هزینه‌های صرف شده برای خرید مواد خوراکی نسبت به دوره پیش از هدفمندی یارانه‌ها کاهش یافته - در نمونه مورد مطالعه، ۸۴ درصد حجم نمونه یارانه دریافت تمام اعضای خانوار را برای هزینه‌های خوراکی مصرف می‌کنند
تغییر در ترکیب هزینه‌های غیرخوراکی خانوار	↓	↓	در بعد کشوری، در همه گروه‌های مصرفی غیرخوراکی شاهد افزایش هزینه کرد بوده‌ایم. چنین وضعی در نتیجه افزایش قیمت‌ها و تورم بوده نه به دلیل مصرف بالای آن‌ها - در نمونه مورد مطالعه، تنها ۳،۱۷ درصد عنوان کرده‌اند که یارانه تمام خانوار را صرف هزینه‌های غیرخوراکی می‌کنند.
افزایش درآمد خانوار	↑	↑	در بعد کشوری، میانگین درآمد در پس از هدفمندی یارانه‌ها برای یک خانوار روستایی ۶۳،۱۴ درصد افزایش پیدا کرده است - در نمونه مورد مطالعه، درآمد بالاتر از میانگین کشوری است.
نرخ بهره‌مندی خانوار از طرح	↑	↑	در بعد کشوری، تعداد کل افراد یارانه بگیر روستایی از ۲۲ میلیون نفر در سال ۱۳۸۸ به ۱۹ میلیون نفر در سال ۱۳۹۵ کاهش پیدا کرده است - در نمونه مورد مطالعه، تمام سرپرستان خانوار اظهار کرده‌اند که تمام افراد خانواده آن‌ها یارانه دریافت می‌کنند
ایجاد منبع درآمدی جدید در خانوار روستایی	↑	↓	به‌طور متوسط در دوره پیش از هدفمندی یارانه‌ها حدود ۱۶ درصد از حجم درآمد یک خانوار روستایی از راه هدفمندی یارانه‌ها تأمین شده است. در حالی که در روستاهای مورد مطالعه یارانه نقدی حدود ۶،۱ درصد از درآمد سالانه خانوار را تشکیل می‌دهد.

نقدینگی تزریق شده به نواحی روستایی در اثر اجرای قانون هدفمندی، بیش از ۸۱ هزار میلیارد تومان بوده است. یافته‌های مربوط به نمونه موردی پژوهش نیز حاکی از آن است که تمام سرپرستان خانوار اظهار کرده‌اند که تمام افراد خانواده آن‌ها یارانه دریافت می‌کنند. گفتنی است بیش‌ترین نسبت یارانه به درآمد سالانه خانوار در خانواده‌های ۵ نفری دیده می‌شود. در خصوص شاخص ایجاد منبع درآمدی جدید در خانوار روستایی نیز این

در خصوص شاخص نرخ بهره‌مندی خانوار از طرح نیز نتایج پژوهش نشان می‌دهد که او لا تعداد کل افراد یارانه بگیر روستایی از ۲۲ میلیون نفر در سال ۱۳۸۸ به ۱۹ میلیون نفر در سال ۱۳۹۵ کاهش پیدا کرده است که این واقعیت ناشی از کاهش جمعیت در نواحی روستایی است. ثانیاً در مجموع در طی هفت سال واریز یارانه نقدی، ۲۵ درصد کل رقم واریزی یارانه‌ها سهم خانوارهای روستایی بوده است. هم‌چنین، رقم کل یارانه واریزی یا به‌عبارت‌دیگر حجم

روستایی داشته است؟) این نتیجه حاصل شده است که در پس از اجرای هدفمندی یارانه‌ها در مورد ۴ شاخص هم در بعد کلان روستاهای کشور و هم در نمونه موردی با وخیم‌تر شدن اوضاع روبرو بوده ولی در مورد دو شاخص با بهبود اوضاع روبرو بوده‌ایم. هم‌چنین، نتایج بررسی در مورد یک شاخص نیز نشان‌دهنده این است که نتایج در بعد کشوری و نمونه موردی با یکدیگر تطابق ندارند.

در انتها یادآور می‌شود با توجه به اینکه توزیع یارانه‌ها به شکل نقدی و به شکل یکسان برای همه دهک‌ها، بر اهداف اولیه طرح منطبق نیست. بنابراین، حتی اگر اصرار بر توزیع یارانه‌ها به شکل نقدی هم وجود داشته باشد، پیشنهاد می‌شود دولت یارانه دهک‌های پایین را افزایش و دهک‌های بالا را حذف کند هم‌چنین، با توجه به پتانسیل بالای دشت نیشابور در حوزه اقتصاد کشاورزی و صنعتی، تاسیس صندوق‌های سرمایه‌گذاری متشکل از پرداخت یارانه‌های مردمی و سپس سرمایه‌گذاری در بخش‌های تولیدی می‌تواند محرک تولید و بهبود بخش نرخ اشتغال باشد. در حوزه پژوهش‌ها نیز با توجه به گسترش فقر و نابرابری در نواحی روستایی پیشنهاد می‌شود موضوع فقر و جلوه‌های آن و دلایل و پیامدهای آن بار دیگر موردتوجه پژوهشگران مطالعات روستایی قرار گیرد.

References

- Ahmadi, A. & Mojaradi, Gh. (2016). [Investigating the economic and social effects of the law on targeted subsidies on the quality of life of rural households in Urmia]. *Quarterly Journal of Agricultural Extension and Education Research*, 9(9), 53-54.
- Ali Madadi, A., Nazari, A., Moradi, A. & Ghaffari, R. (2016). [The effects of targeted subsidy plan on rural household consumption pattern with sustainable livelihood approach in Kalat and Binalood counties]. *Journal of Space Economics and Rural Development*, (16), 99-120.
- Azizpour, F., Javan, F. & Hajipour, M. (2017). [The Role of Structural Modification Policies in the Transformation of Rural Economy in Rezvanshahr District]. *Journal of Human Geographical Research*, 51(1), 159-175
- Balie, J., Tuyishime, C. & Bruno Henry, D. F. (2018). [Income and welfare effects of input subsidies across representative agricultural households of rural Rwanda]. *Conference of International Conference of Agricultural Economists (ICAE), At Vancouver, Canada.*
- Behdad, S. & Nomani, F. (1999). [Class and work in Iran]. Tehran: Agah Publication.

پژوهش به یافته مهم دیگری نیز دست پیدا کرده ایم. در سال ۱۳۹۰، حدود ۲۹ درصد از حجم درآمد یک خانوار روستایی از راه یارانه‌های نقدی تأمین شده است. این تأثیر در سالیان بعدی کمتر و کمتر شده تا اینکه در نهایت در سال ۱۳۹۵ حدود ۱۱ درصد از حجم درآمد خانوار را یارانه‌های نقدی تشکیل داده است. هم‌چنین، به‌طور متوسط در دوره ۵ ساله پیش از هدفمندی یارانه‌ها حدود ۱۶ درصد از حجم درآمد یک خانوار روستایی از راه هدفمندی یارانه‌ها تأمین شده است. درحالی‌که نتایج این بررسی برای روستاهای مورد مطالعه شهرستان نیشابور نشان می‌دهد که یارانه نقدی حدود ۶,۱ درصد از درآمد سالانه آن‌ها را تشکیل می‌دهد. هم‌چنین، مقایسه درآمد دوره پس از هدفمندی یارانه‌ها در کل کشور با درآمد هر خانوار به‌طور متوسط در نمونه موردی نشان‌دهنده سطح بالاتری از درآمد در نمونه موردی می‌باشد. این یافته با یافته‌های عزیز پور و همکاران (۱۳۹۶) انطباق دارد. بر اساس پژوهش آن‌ها پرداخت یارانه برای خانوارهای روستایی توانسته منبع درآمد ماهیانه هرچند اندک باشد. به‌نحوی که حتی برخی از آن‌ها توانسته‌اند به‌وسیله آن سطح استقراض و نسبه برای مایحتاج خود را کاهش دهند.

با توجه به مطالب گفته‌شده و در پاسخ به سؤال پژوهش (اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها چه تأثیری بر توزیع فقر و اقتصاد خانوارهای 6- Behkish, M. M. (2005). [Iran's economy in the context of globalization]. third edition, Tehran: Ney Publishing.

7- Breisinger, C., Engelke, W. & Ecker, O. (2012). [Leveraging fuel subsidy reform for transition in Yemen]. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>).

8- Central Bank of Iran. (2017). [The average retail price of some foodstuffs in 2010, General Management of Economic Statistics]. Retrieved (2019.8.2) from: <https://www.cbi.ir/simplelist/۶۹۷۳.aspx>

Dadgar, Y. (1999). [A brief look at the third social development plan of the Islamic Republic of Iran]. *Quarterly Journal of Seminary & University*, (19), 53-76.

9- Dorward, A. & Chirwa, E. (2013). [Impacts of the Farm Input Subsidy Programme in Malawi: Informal Rural Economy Modelling], Working Paper 067 FAC, Further information about this series of Working Papers at: www.future-agricultures.org, pp 142

- 10- Gangopadhyay, S., Ramaswami, B., & Wadhwa, W. (2005). [Reducing subsidies on household fuels in India: how will it affect the poor?]. *Energy Policy*, 33(18), 2326-2336.
- 11- Ghasemi, M., Abdollahi, S., Khakshur Amanabad, H, (2014), [Analysis of the effects of the first stage of targeted subsidies plan on rural households (Case study: Binalood city)], *Journal of Rural Research and Planning*, 3(6), 117-130
- 12- Hedaia, M., Nosair, R. & Yoon, S. (2016). Impact of The Energy Subsidy removal in 2014 on the all income groups and poverty in Egypt, See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/304014198>
- 13- Holton, C. (2012). [What are the effects of fossil-fuel subsidies on growth, the environment, and inequality? This Dissertation is presented in part fulfilment of the requirement for the completion of an MSc in Applied Economics in the School of Economics], University of Nottingham. The work is the sole responsibility of the candidate.
- 14- Iranian Statistic center. (2017). [Food and non-food expenses of rural households in 2005-2016]. Tehran: ISC Publication.
- 15- Jalalian, H. & Pashazadeh A. (2014). [Economic and social effects of cash subsidies on rural communities (Case study: Azadloo district of Garmsi city)], *Journal of Planning Studies of Human Resources*, 9(28), 103-121.
- 16- Khane Mellat News Agency. (2019). Implementation of subsidy targeting plan in Iran. Retrieved (2019/8/2) from: <https://www.icana.ir/Fa/>
- 17- Li, S. (2014). [Poverty Reduction and Effects of Pro-poor Policies in Rural China]. *China & World Economy*, 22(2), 22-41.
- 18- Maljou, M. (2007). Political economy the rise of the ninth government. *Dialogue Quarterly*, (49), 9-40.
- 19- Mohammadi Yeganeh, B., Farahani, H. & Abbasi, J. (2016). [Effective effects of subsidies on production structures in rural areas of Zanjan County], *Journal of Space Economy & Rural Development*, 6(19), 177-193.
- 20- Momeni, F, (2007), *Iran's Economy during Structural Modification*, First Edition, Naghshnegar Tehran Publications
- 21- Moran, E. F. (1996). [Goals and Indices of Development: An Anthropological Perspective. *Transforming Societies*], *Transforming Anthropology*, 211-240.
- 22- Mousavinik, S.H., Abdollahi, M.R., Khoshkalam, M. (2014). [An Analysis of Government Report on Why Inflationary Stagnation and Its Occurrence Occurrences], *Parliamentary Research Center, Office of Economic Studies*, Retrieved on (2019.8.2) from: <http://rc.majlis.ir/en/report/show/۸۹۶۷۳۱>
- 23- Nourollahi, E, Ghasemi, M., & Noghani, M. (2015). [The purposeful effectiveness of subsidies on the quality of life of villagers, Case of villages in Ahmadabad district of Mashhad], *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 6(3), 57-80.
- 24- Parvin, S & Zaidi, R (2001). [The Effect of Poverty Reduction and Income Distribution Policies (Case Study: Policies of Iran's First Economic, Social and Cultural Development Program)], *Journal of Economic Research*, 36(58), 113-146.
- 25- Riahi, V. & Sultanabadi, M. (2019). [The Economic Effects of Targeted Subsidies on Livelihoods of Rural Families in Khoshab County], *Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development*, 7(1), 77-105.
- 26- Shahnazi, R., Shahsavari, M.R. & Mobasheri, M.H. (2014). [Distribution of income of household welfare before and after targeted subsidies in Fars province]. *Social Welfare Magazine*, (54), 167-199.
- 27- Shargh News Paper. (2017). [Implementation of subsidy targeting plan in Iran]. retrieved (2017/1/17) from: <http://sharghdaily.com/fa/main/page>.
- 28- Smith, D. M. (1977). [Human Geography: A Welfare Approach]. New York: St.
- 29- Sojasi Qeidari, H, (2016), [Analysis of the effects of cash subsidies on improving the quality of life of rural households (Case study: Sheering villages)], *Majlis Quarterly and Strategy*, 23(85), 107-124
- 30- Subsidy Targeting Organization. (2017). [Status of cash subsidies for rural households]. Retrieved (2019/10/2) from: <http://www.hadafmandi.ir/>

- 31- Tashkini, A. (2014). A Study of Targeted Effects of Subsidies on Iran's Agricultural Sector, *Journal of Applied Economics*, 1(2), 67-69.
- 32-Toulabi Nejad, M., Farahani, H. & Pirayesh, R. (2013). [Analysis of the effects of targeted subsidies on empowerment and welfare of rural households (Case study: Jaydshahr village Poldakhtar)], M.Sc. Thesis, Zanzan University, Faculty of Literature and Humanities, Geography Department.
- 33- UNDP. (2013). [Cash subsidies in Turkey have boosted inflation in rural areas]. Retrieved on 2019/7/11 from: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf.
- 34- Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly. (2017). [On the resources and uses of the Targeted Subsidies Law, the Research Center of the Assembly], Reports section, retrieved (2019/8/2) from: <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/789036>.
- 35- Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, (2009). [The Law on Targeting Subsidies, the Research Center of the Assembly], Law Section, Retrieved (2019/8/2) from: <https://rc.majlis.ir/en/law/show/789036>.
- 36- Website of the Research Center of the Islamic Consultative Assembly, (2009). [About the sources and purposes of targeted subsidies], expert reports, the Research Center of the Assembly, the Office of Public Economic Studies, retrieved (2019.8.2) from: <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1016955>.
- 37- World Economy Newspaper. (2011). [Jahangiri's account of the subsidy scheme. *Dunya Eqtesad Newspaper*], No. 2044, April 6, p. Retrieved on 2019/5/11 from: <https://donya-e-eqtesad.com/159552/3>.
- 38- Yari Hesar, A, Parishan, M. & Heidari Sarban, V. (2017). [Evaluation of the effects of targeted subsidies on the sustainability of rural economic indicators (Case study: Sardabeh district, Ardabil city)]. *Rural Research Quarterly*, 8(3), 536-553.
- 39-Ziaei, M. (2002). [Subsidy Distribution System and Urban Development in Iranians], *Journal of Geographical Research*, (42), 197-207.